Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үнделип эгелеттингеН

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл. СЕНТЯБРЬ 15 ПЯТНИЦА. № 218 (8986).

ертээ 2 көп.

110 муң тонна тарааны Төрээн чуртка бээри — Тыванның тараажыларының алдарлыг херээ!

Дүүн беш шакка чедир республиканың ажыл-агыйлары күрүнеге **45.063** *тонна тарааны саткан, ол болза планның 40,9 хуузу-дур.*

ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

Воркутаның дагжылары боттарының социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседипкен. Сумгаитте чер өрүмнээр тергиин быжыг хоолайларның баштайгы эзлчээн белеткеп үндүрген. Каракумнуң эң хөй газ чыдар девискээриниң баштайгы өрүмнээн чериниден ак-көк от тывылган. Казахстанның механизаторлары тараа ажаап алыышкынынга чаа рекордту тургускан...

Аная хүннүң демдеглели. Кыска дыңнадыгларда — ССР Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга уткуштур чоруп олурар бистиң чурттуң хүн бүрүнүң күш-ажылчы базымы. Чаа тудугларга-даа, автоматтыг шугумнарны башкарар черге-даа, комбайнарның штурвалынга-даа — совет кижи кааа-даа ажылдап тургаш, ол алдарлыг ойну толептиг уткуур, беш чылдың ийиги чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседкени-биле байырлалды демдеглээр. Төрээн чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күүзүн моон соңгаардаа быжыглаар херекке бодунуң хууда күш-ажылчы үлүүн киирер өткүлүн илередип турар.

Бистиң чурттувустуң улустарының эп-еткил каттыштырылгазының, найыралының болгаш акы-дуңма ёзузунуң улуг байырлалынга белеткел бүгү партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының бирги эзлчегде кол сагыш салыр айтырыны апарган. Эвилелдешкен республикаларда, крайларда болгаш областарда, хоорайларда болгаш районнарда, күш-ажылчы коллективтерде организакчы болгаш политиктиг ажыл калбарган. Ооң кол сорулгазы болза, массаның идейлиг кижизидилгезин улам экижиндерин чедип алыры. СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырарынче оларның күүзүн эвилелдээри, совет ниитилелдиң социал-политиктиг болгаш идейлиг чаңгыс эвин улам бижыглаары болур. Ажылчы чоннарның хуралдарынга, эртем-теоретиктиг конференцияларга болгаш семинарларга, пропагандистерниң чугааларынга, агитаторларның болгаш политинформаторларның беседаларынга ленинчи национал политиканың күзүнүң үнер дозун болгаш амыдыралчызын көскү чижектерге коргузуп, пролетаржы интернационализм принципторинин тодаргай боттанганының бадыткалы болур. ССР Эвилелиниң бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын тайылбырлап турар. Партийжи съездиниң ажылдап кылганы, совет улустуң чаагай чоруун бедидериниң угланыышкынын, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң принципналдыг болгаш быжыг тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын калбаа-биле тайылбырлап турар.

Ол чугула ажылды хүн бүрү калбартыр болгаш улам ханыладыры эргежок чугула. Алдарлыг байырлалдың чоокшулап олурары-биле чергелештир агитас-пропаганда болгаш кижизидилге ажылдарының кордунген планнары тода болгаш чогаадыкчы ёзу-биле күүсеттинген турарыче, Улуг Октябрьниң юбилейинге болгаш В. И. Ленинниң торүттүүген хүнүнүңе бээр 100 чыл болган оюнга белеткелдериниң, ол байырлалдарны эрттиргениниң үезинде чыгдыпган байлак дуржулгалар долу ажыглаттышган турарынче сагыш салыры партия комитеттериниң чугула сорулгазы.

Амгы үеде ажылчы чоннуң интернационалчы кижизидилгезинче онза кичээнгейин угландырып турар. Ол дээрге, СЭКП ТК-ның «Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң тургустунганының 50 чылынга белеткел дугайында» доктаалында айытканы дег, бүгү партия, совет, ажылагый, культура болгаш хөй-ниити организацияларының, топтерде болгаш чер-черде бистиң бүгү кадрларывыстың база бир онза чугула сорулгаларының бирээзи болур. Чоокта чаа СЭКП ТК-га болуп эрткен идеологтуг чөвүлел хуралга, Украинаның Компартизының ТК-зының, СЭКП-ниң Москва хоорай комитединиң, Ленинградтың партия обкомунуң пленумнарынга, чамдык крайларның болгаш областарның идеологтуг ажылдакчыларының чоокта чаа эрткилээн чөвүлел хуралдарынга массаның патриоттуг болгаш интернационалчы кижизидилгезиниң хөрээнге, бистиң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарывысты пропагандалаарынга ханы болгаш бодамчалыг чоруктуң чижектерин айтып демдеглээн. Ындыг ажылдар хөй янзы хевирлерлиг — бүдүүлгени хогжүдерде бот-бодунга дузалажылга, кадрлар солчулгазы, чарышка, партия, хөй-ниити ажыл-чорудулгазынга, аныяк өскенни кижизидиргенче мурнакчы дуржулга солчулгазы, акы-дуңма республикаларның неделялары болгаш декадалары, делгелгелер, байырлалдар, найырал фестивальдары болгаш оон-даа өске. Ол-ла бүгү совет кижилериниң бүгү националдарын улам сырый чоокшулаштырып каттыштырар, социалистиг Төрээн чуртунга, чаа ниитилел түрүзүкчуларының интернационалчы улуг өг-бүлезинге хамааржыр турарын медерен билириңге массаларны кижизидер болгаш оларның ол билиишкинин быжыглаар.

Ооң-биле чергелештир чамдык партия болгаш хөй-ниити организациялары юбилейге белеткел-биле холбашкан ажылдар чорударда ам-даа болганчок саныын көвүдедирип кызыдар, э оларның шыпарының, ажыктыының дугайында эвээш сагыш салып турар. Бир эвес кежээлер, беседалар, лекциялар амыдыралдан хоорук, сонуургал болгаш партийжи чүткүл чок болуп турар болза, олар кижилерни хаара тудуп шыдавас деп чүвеин уттуп болбас.

Буржуаз идеологияның, национал кызыы эрге-ажык болгаш чер-чурт барымдаалаар чоруктуң, бодунуң үеэи эткен чаңчылдарының болгаш аажы-чаңнарның бүгү-ле чүзүп-баазын илереэшкиннерин эштеш чок сойгалап илередиринге дайынчы, тодаргай, шаап халдакчы, ленинчи идеяларның улуг шыны-биле чеченгленген пропаганда харын кижилерни ёзулуг бүзүредип болгаш кижизидип шыдаар.

Совет кижилериниң интернационализми — хоозун чүве эвес, харын миллион-миллион кижилериниң ажыл-амыдыралында херек кырында боттанган чүүл-дүр. Ол болза хамыктың мурнунда коммунизмни тургузар дээш ажыл-иштен, дем каткан демиселден эң ханы илереп турар. Ынчангаш партия организацияларының идей-кижизидилгелиг ажылының дээштин бир дугаарында күш-ажылчы вахтага, юбилейни төлептиг уткуур дээш калбарган социалистиг чарышка илереп келир. Ол ажыл чогаадыкчы иденкей, сагылга-чурумнуң деңнели-биле, чаа техниканы, мурнакчы дуржулганы беш чылга ажыглаары, үени болгаш материалдыг курлавырларны камнап билири-биле хынаттынар. Ол ажыл-хереки организастаг билири, кадрларның билиниң быыканы болгаш кайы хире харыысалгалыы-биле база хынаттынар.

Партия комитеттери техниктиг дешпилгени дүргедедир, продукцияның шынарын, бүдүүлгениң ажыктыын бедидер дээш демиселге мурнакчыларның эгелээшкинин идеңкейлиг-биле деткиир хүлээлгелиг. Организастыг болгаш политиктиг ажыл ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгези-биле, коллективтериниң ролүн күштелдирер дугайында сагыш салыышкын-биле чарылбас холбашкан турар ужурлуг.

Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарына, бистиң хөй националдыг социалистиг Ада-чуртувустуң күчү-шыдалын быжыглаарына, экономика, культура тургузуушкунунуң хогжүлдезинге, ажылчы чоннуң чаагай чоруун бедидериңге чаа-чаа чедишкиннер ССРЭ-ниң тургуступганының 50 чылын демдеглээринче СЭКП Төп Комитеди ажылчын аңгыны, колхозчу тараачынарны, улусчу интеллигенцияны кыйырган. Совет улус партияның кыйгырыынга изин-биле, чаңгыс эп-еткилдиг харыылаан. Фабрика болгаш заводтарның цехтеринде, тудугларда, шөлдерде дүжүт ажаалдазының изиг-түлүк ажылдарында беш чылдың ийиги чылының чедишкиннери шиитпирлеттинин турар. Эң-не берге участоктарга ажылдаары, кижилерни хей-аът киирери болгаш Төрээн чуртунуң мурнунга хүлээлгезин күүседиринге кызымаккай чоруктуң чижээн көргүзери — коммунист бүрүүнүң алдарлыг херээ.

(«ПРАВДАНЫҢ» МУРНУКУ ЧҮҮЛҮ).

Ажаап алыышкын — шалыпчы өрөөнү

«Шын» солуннуң КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН бөгүн «Тээли» совхозтуң моон адааанда механизаторларына алдар болдуруп көдүрген.

НАЙЫРАЛ САЛБЫРЫНДАН

САЙЗЫРАК ХЕРТЕКОВИЧ ЧҮДҮК — комбайнер, ажаап алыышкынның эгезинден бээр 220 га черниң тараазын дорт ажааган, хүн нормазын 150 хуу чедирип, бир гадан-на 11,5 центнер дүжүттү ап турар.

ДЫРТЫК АПАК-ООЛОВИЧ ХОМУШКУ — комбайнер, ажаап алыышкынның эгезинден бээр 150 га черниң тараазын дорт ажаап алган, хүн үлүүн 150 хуу чедирип, бир гектардан-на 11 центнер тарааны ап турар.

АЛЕКСАНДР САЛЧАКОВИЧ ЛАМАЖАП — комбайнер, бо хүннерге чедир 130 га черниң тараазын дорт ажаап алган, хүн нормазын 150 хуу күүседип, бир гага онаштыр 11 центнер дүжүттү ап турар.

ШАЛЫПКЫН ИШ

Тоску беш чылдың ийиги чылында Таңды районда «Коммунизмниң херели» колхозтуң ажыл-ишчилери 5300 гектар тараа культураларын тараан, ооң иштинде кызыл-тас 3900 ганы эзлеп турар. Тараажылар багай эвес дүжүттү өстүрүп алганнар. Бо хүннерде ооң ажаалдазын ыыска хуусаада, чидиригг чокка чорудар дээш демисел механизаторларның болгаш тараажыларның ортузунда калбарган.

Колхозта 3123 гектар тараа кестинген ийикпе, азы ниити шөлдүң чартыындан ашкан. Бастыртынган тараалар багай эвес дүжүттү берип турар. Ажыл-агый күрүнеге 3100 тонна тарааны киирер хүлээлгелиг. Сентябрь 14-түң медээзин ёзугаар алырга, күрүне шыгжамырынга 1958 тоннаны киирип, даалгазын 63,2 хуу күүседкен. Артнан тарааны чоокку хүннерде күрүнеге дужаары-биле ажылды улам күштелдирген.

Дүжүт ажаап алыышкынының чедиишкинниг чоруп турары механизаторларның үе-шакты халас эрттирбейн, бүдүүмчүлүг ажылдап турарында. Тарааны тавычалай нестиреринде база бастырарында хүнде бүдүн чартык болгаш ийи нормаларны күүседип турарлар хөй. Комбайнерлер Оюн Комбужап, Оюн Кара-оол, Оюн Тадар-оол алышкылар чарыштың мурнуку одуруунда кирген. Колхозтуң Күш-ажылчы алдарның тугун оларга тураскаадып көдүрген.

Колхоз тараа ажаап алыышкынын өске ажыл-агыйлардан шалыпкын чорудуп, августуң сөөлгү, сентябрьның баштайгы он хонуктарында социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Күсү хову ажылдарын чогуур үезинде доозар хемчеглерни партия комитеди, колхоз баштаар чери ап турар.

К. АЛЕКСЕЕВ.

Таңдының «Коммунизмниң херели» колхозтуң шаңында тараа арыглаашкыны үзүктел чок чоруп турар. Ында ажылдап турар кижилерден Леонид Белых болгаш Лида Михайлова олар ылгалып, шалыпчы чөрүүн көргүзүп келгеннер.
ЧУРУКТА: Л. Белых ажыл үезинде.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

ПЛАН КҮҮСЕТТИНГЕН

Чадааанаың ыяш ажыл-агый черинин Сут-Хөлде салбырының ишчилери бо чылын 100 тонна сигенни белеткээш, чанында совхозтарга хүлээдип бээр даалганы алган. Ону күүседири-биле лесниктер адешкейлиг ажылдаан. Олар ниитизи-биле 140 тонна сигенни сараатталан. «Алдан-Маадыр» совхозка 42 тоннаны, «Сут-Хөлге» — 70 тоннаны хүлээдип берген.

Мал чеми белеткээринге Моңгуш Сундуй-оол, Ооржак Чылбак-оол, Моңгуш Мезил-оол болгаш оскелер-даа идеңкейлиг киришкен.

С. МОНГУШ.

* * *

САМАГАЛДАЙ. (Телефонбиле). Ниитиниң малының четчир санныг чемни белеткеп алыр дээш Тес-Хем районуң «Ак-Эрак» колхозунуң ажыл-ишчилери боттарының мурнунда салган сорулгаларын эрестиг боттандырып турар-лар.

Колхоз 2690 тонна сиген белеткээр планын күүсеткен, ажылды ам-даа уламчылавышаан.

Д. АЛЕКСАНДРОВ.

Малга быжыг-чем суурну тургузар

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИР

Мал чеминиң курлавырын бүрүн доозупканы редакцияга медээлеп кээп турар ажыл-агыйларның саныга бо хүннерде элээн немелделер болган. Оларның аразында бодун район бешин бар. Каа-Хем районуң колхозтары, совхозтары сентябрь 11-де 14354 тонна сиген белеткээр планныг онаалдазын 102 хуу күүседип, силос салырын — 50 хуу чедирген. Сиген белеткээр планныг онаалдазын эрестиг чорутканнарга «Күш-ажылдың хостуу», «Көк-Тей», «Сукпак» совхозтар немешкен.

Республикада ниитизи-биле сиген белеткелиниң темпизи ам-даа коңкак. Эрткен чылдыындан барык-ла 23 муң тоннаны хөлүү белеткээр ужурлуг турза-даа, 146,807,5 тоннаның орнунга сентябрь 11-де чедир 93.317,5 тоннаны сараатталан, азы планны 63,6 хуу күүседкен. Ол болза эвир чылын бо үеде турганыдан шоолуг-ла 'аппайн турары ол. Сигенниң үнгениндаа, агаар-бойдустуң байдалы-даа бо чылын эрткен чылга деңнээрге ажок таарымчалыг болган. Ынчангаш бо темпини эки деп санаан болбас.

Сиген белеткелиниң ниити хемчээлиниң талазы-биле 41878 центнер планныг Кызыл хоорай Советиниң ажыл-агыйларын 98496 центнерни белеткээр Эрзин району-биле дедиеп болбазы шын. Ынчалза-даа мал чеминиң белеткелинче хоорай Советиниң ажыл-агыйлары кичээнгейин күштелдирип турарын оларның сөөлгү үедеги темпизи херечилеп турар-дыр. Бо үеге чедир олар планныг онаалдазының 2,9 хуузун арттырып алган болуп турда, эрзинчилер планын 73,9 хуудан ажырар дээш чадашкан. Ол ышкаш сиген белеткелиниң эгезинде темпизи шоору болуп турган тожунуң чаңгыс совхозу — «Тоора-Хем» планының чартыын ажыргаш, олчаан чаңгыс черде таптан турушкан. Ол талазы-биле эң куду көргүзүг Өвүрде (44,5 хуу), Бай-Тайгада (49,3 хуу) болуп турар. Бо районларның ажыл-агыйлары мал чеминиң быжыг курлавырын тургузаары дээш демиселиня улам күштелдирер хемчегларни ап чорудар болза чогуур.

Республиканың ажыл-агыйларындан эң-не хөй сиген белеткээр планныг Таңды (23.826,3 тонна) биле Улуг-Хем (20.527,6 тонна) районларның колхозтары болгаш совхозтары планныг онаалдаларының чартыын арай бооргда чедиргенин четпес деп санаар апаар.

Чулуктуг чем — силос салыышкынының темпизи базала чер албайн турар. Республикада ниитизи-биле 94.319,6 тонна силос салдынган ийикпе, азы план 23,3 хуу күүсеттинген. Ол дээрге эрткен чылдаазынга бодаарга эзээн бедик, ынчалза-даа ажылды оон-даа шапкынчыдыр болурунуң аргалары - бистиң ажыл-агыйларывыста бар. Силос салыышкынын чүгле Каа-Хемниң ажыл-агыйлары 50 хуу чедирген боордан башка өске районнар 20—30 хуудан өрүлетпейн турар. Ылаңгыя бо ажыл Өвүрде (5,1 хуу), Барыын-Хемчикте (5,6), Чоон-Хемчикте (10,9 хуу) онза коңкак темпилиг чоруп турар.

Кол мал чеми — сиген белеткелиниң ой-шаа артер чоокшулаан. Ниитиниң малының хүр кыштаглаашкынын хандырарының чугула магадылалы ооң чем-суурун четчирибиле курлавырлап алыры дээрзин утпайн, сиген, силос белеткелин улам бедик темпилиг үргүлчүлээр херек.

Районнар аайы-биле тараа дужаалдазы мындыг болган.

Районнар	Планы (тонна)	Сатканы (тонна)	Хуузу
ТАҢДЫ	59000	23.542	39,9
БИИ-ХЕМ	13000	1.464	11,3
КАА-ХЕМ	27.000	14.530	53,8
УЛУГ-ХЕМ	5.580	1.942	34,8
ЧӨӨН-ХЕМЧИК	4.940	589	11,9
БАЙ-ТАЙГА	130	89	68,5
КЫЗЫЛ	5000	2.905	58,1

ЧУРТТУҢ ШӨЛДЕРИНДЕ

Элеваторларже болгаш тараа хүлээп алыр черлерже тараа соксаал чок кирип турар. Агаар-бойдустуң бергелерин чүткүлдүг ажыл эртпишаан, чурттуң тараажылары тарааны кезеринге болгаш бастырарынга шак бүрүзүн төп ажыглап, дүжүттү Төрээн чурттуң шыгжамырынга дүргеп-не уруп алыр дээш кызымак ажылдап турар. ССРЭ-нин Төп статистика эргеделинин сентябрьның ийиги декадазының эгезинде медээзин ёзугаар алырга, чуртта тарааны болгаш тараа-бобы культураларны (кукуруза чокка) 92 миллион 242 муң гектардан кестирген. Ол болза тарылгалар шөлүнүң 81 хуузу болуп турар. Кестинген тараның 86 хуузун бастырган.

Россия Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары тарааны болгаш тараа-бобы культураларны (кукурузаны санаваска) 56 миллион 564 муң гектарны кестирген, бо дээрге тарылга шөлүнүң 79 хуузу-дур. Үнелиг үени халас ытпас, күчүлүг техниканы эң долу ажыглаар — Сибирьниң болгаш Алтайның тараажыларының ам кол дозуну ыңдыг. Оренбург областың тараажылары тараа ажаап алыышкынын херек кырында дооскан. Курган областың колхозтары болгаш совхозтары тараазының 80 ажыг хуузу кестирип алган. Новосибирск болгаш Омск областарының механизаторлары чартык миллион ажыг гектар тарааны тавычалай кестирген.

Чөөн чүкче бээрлээн тудум-на, тараа кезилдези бергеден кел чыдар. Агаар-бойдустуң таарымча чок чоруунга удур Алтайның тараажылары шалыпчы болгаш мергежилдиг ажылдап турар. Организастыг чорук, ажаап алыышкын техниказын демнеп ажыглааны дүжүттү бедик темпилиг болгаш эки шынарлыг ажаап алыр арганы хөй-хөй ажыл-агыйларга берген. Тарылга шөлүнүң деп кезиниң деп хөйү болур 2 миллион 613 муң гектарның тараазы Алтай крайда кескен.

Казахстанның соңгу талакы областарының тараа шөлдеринде моторларның даажыкандыг-даа үеде соксавайн турар. Казах механизаторлар 16 миллион 937 муң гектарның тараазын кестирген. Кестинген шөлдерниң тараазының 64 хуузун бастырып алган.

(СЭТА).

ЧАА ХҮЛЭЭЛГЕ

ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр бежен чыл оюн демдеглээр 1972 чылда «Тыва тудуг» трестиң хөй муң кижилиг коллективи улуг чедишкиннерни чедип ап турар. Чүгле Кызыл хоорайга безин чурттарының, албан, бүдүүлгениң дыка хөй бажыңнары ажыглалда кирген.

Дүүн 48 дугаар тудуг эргеленинин Кызылдың 12-ги кварталында ажылдап турар бригадаларының кежигүннери чыылган, бедиткен, чаа хүлээлгени алганнар.

— Чоокта чаа-ла республиканың улуг тудугларының бирээзи — эмнелге комплекизин ажыглалга киирдивис. Ол болза бистиң тудугжуларывыстың, эң ылаңгыяда шеверлекчилериниң улуг күш-ажылчы тиилелгези болган — деп, тудуг участогунуң начальники А. М. Новицкий чугаалаан. — Бистиң мурнувуста оон-даа дудак чок улуг сорулга — он ийиги кварталда № 3 болгаш № 6 хөй квартиралыг бажыңнарны, Министрлер Чөвүлелиниң 54 квартиралыг бажыңын, педагогика институтунуң общежитиезин дээш өске-даа тудугларны ажыглалга киирер ужурлуг.

48 дугаар тудуг эргеленинин бригадаларының каттышкан хуралынга бригадир Г. Юшкова сос алгаш, мынча дээн:

— Бистиң № 6 бажыңда ажылдап турар шеверлекчилер бригадалары № 3 бажыңны кылып турар коллективти социалистиг чарышка кыйыргаш, мурнунда алган хүлээлгевисти эде көрүп, ол бажыңны октябрь онга чедир бүрүн доозуп, ажыглалга киирерин аазап тур бис. Бодувустуң бо хүлээлгевисти ССРЭ-ниң тургустунганының бежен чылынга болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 55 чылынга тураскаадып турарывысты бодумнун, эп-өөрүмнүң мурнундан айыткан түүмен.

12-ги кварталда № 3 бажыңның шеверлээр ажылдарын кылып турар бригадаларының мурнундан бригадир М. В. Сафронова сос алгаш социалистиг чарышка кыйгырыгны бүрүн уткуп хүлээп ап турарын медеглээн.

48-дугаар тудуг эргеленинин ажылчыннары социалистиг чарышты бригадалар аразынга салгаш, ооң кол-кол негелделерин чаңгыс үн-биле дугуржуп алганнар. Ынчангаш 12-ги кварталдың № 6 болгаш № 3 чуртталга бажыңнары ажыглалга киирер тудугларының саныда кирген.

Социалистиг чарышты дээштиг болдуруп, ооң негелделерин херек кырында күүседир толээде, «Тыва тудуг» трестиң баштаар чери чамдык боттуг хемчеглерин алыр дээрзин трестиң партком секретары эш В. К. Казак тудугжуларга дыңнаткан.

Ол-ла хуралга Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары эш К. Д. Будук-оол тудугжунуң хүнүнге таварыштыр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле хоочун тудугжу М. В. Сафроновага хөй чылдарда, эки ажылдап келгени дээш Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу деп хүндүлүг атты тывыскаанының бижини тывыскан. Ол ышкаш Тениг-оол Биченекович Түлүшке Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлет бижини байырлыг байдалга тывыскан.

Т. МОНГУШ

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ИНТЕРВЬЮЗУ

БАГДАД. (СЭТА). Баас партияның девискээр аайы-биле удуртулга черинин чиигине секретары, Ирак Республиканың Президентизи, Революстуг командылал Чөвүлелиниң Даргазы А. Х. Аль-Бакр Совет Эвилелинче күрүне өмүнээзиндеи аалдан чоруптар деп тура, СЭТА-ның корреспондентизинге интервью берген.

Чоокку Чоон чүкте байдалга хамаарыштыр Президент мынча дээн: «Израиль — империализм биле колониализмниң араб девискээрде дайынзырак шиитээ кылдыр турсуустунган бичин күрүнеэн. Тайбыңга амыдыралчы чугула ол девискээрге боттарының тергиделин тургузарының планнарын ыңдыг күштер оортан боттандырын болгу дег болгай. Ол планнар Чоокку Чоон чүктүң девискээринин бойдус байлактарын өскүүрүнге болгаш стратегиянга ужур-дузалыг байдалын ажыглаарынга база хамаарышкан. Оларның араб национал-хосталгалыг шимчээшкинге шаптык таварыштыраарынга, делегейниң бирги дайынының соонда араб Чоон чүкке быжыга берген империалистиг болгаш колонизаторжу салдарын узуткаар дээш боттарының күженнишкиннерин каттыштыраарынче чүткүл салып турар, дешпилгелиг араб күштерниң чаңгыс эптиг болурун боогдаарынга Израиль база империалистерге херек апаргаан.

Бүгү делегейниң дешпилгелиг күштери, хамыктың мурнунда социалистиг чурттар ол дайынызырак чоруктуң ужуруп билип турар. Араб национал-хосталгалыг шимчээшкиннің күштери дем каттыштырып турғаш демисел чорутпас болза, бүгү делегейниң национал-хосталгалыг шимчээшкиннери ол күштерни деткивес болза, агрессияны соксадыр арга чок деп чүвени медерен билип турар дээрзинден чигаанмейн турар бис».

Совет-ирак харылзаалларга хамаарыштыр Президент мынчалдыр медеглээн: «Ирак биле Совет Эвилелиниң аразында бүгү талалыг харылзаалардың хогжүп турарынга сеткил ханганывысты илергейлеп, оларны калбартырынче күженнишкиннеривисти моон соңгаар-даа база салыр шиитпирлиивисти демдеглеп тур бис. Ол харылзаалар империализмге болгаш сионизмге удур демиселге, боттары башкартынар эрге дээш, хосталга, хамаарышпас чорун дээш демисежин турар улустарны деткириниң хөрээнге бистиң чурттарывыстың түткүлүнүң шыпан-ла боттанганы, илерели деп билип турар бис».

Бойдус байлактарын, хамыктың мурнунда нефтини уустуң күзелинге дүүштүр ажыглаарынче утланган Ирак Республиканың национал политиказын, ук республиканы деткип турары дээш Совет Эвилелинге Ирактың улузу биле чазааның хүндүлеттинин Президент илергейлээн.

Даштыкыдан медээ

ЧАРЫШ БОЛГАШ КӨСКҮ АГИТАЦИЯ

СЭКП-ниң Таңды райкому үүжүт ажаап алыышкынының үезинде социалистиг чарышты болгаш көскү агитацияны амдык ажыл-агыйларның таажыларының ортузунда анчаар чорудуп турарының угайында дуржулга солчулгазын организастаан. Аңаа колхозтарда, совхозтарда партрганизациялар секретарылары, профсоюлел комитеттериң даргалары киришкен. Олар районнуң чамдык ажылгыйларында бо ажылдарның анчаар тургустунганын соуурган көрүп чорааннар.

«Элегес» совхозтуң Шаңган бригадазы социалистиг чарышты эки организастап турускан. Чарыштың түңнелдерин беш хонуктан үндүрер, курнакчыларны шаңнап-мактап, шилчиир вымпелдерни ыпсып турар. Дүжүттү кыса хуусаада, чидириг чокка жаап алыр дээш араазында арыштыг бригадаларның, венолларның болгаш түс-түс ажилерниң көргүзүглерин Хүннүң маадырлары» деп өргүүг самбыразында түңеп турары солун. Ол ышкаш араа ажаалдазынга кызыаккай чорууп көргүскен курнакчы кижилерни алдарлыдыр, Күш-ажылчы алдарының тугун көдүрери ында ацчыл апарган.

Дуржулга солчулгазының ижжикчилери хову турлаглаында агитхуудустарны хүнүң чугула айтырыгларынга траскаадыр үндүрүп турын база сонуургаан. Күшкылдың сагылга-чурумун реп, сезоннуг ажыл үезинде рага-дарыже хандаан чамдык ажилерни шүгүмчүлээн Арагачыларга өршээл турбас» еп хана солуннуң шоодуглуг ндүрүлгези ажыктыг болаш өоредиглиг болган.

Тараажылар ортузунга политмассалыг ажылды, социалистиг чарышты база көскү итацияны бедик деңнелге ргузарынга партия организациязының секретары эш еркулов, бригадир Решетов нарның идепкейлиг киришкеин дуржулга солчулгазыың кижжикчилери демдегдө бүдүрүлгениң мурнакчыларының дугайын болгаш социалистиг чарыштың негелдерин, мурнакчыларның хүлээлгелерин делгеренгей көргүскен. Көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлерин № 5 бригадада база-ла көрүштүг кылдыр дерээн.

«Тиилелге» совхозтуң партия, профсоюлел болгаш комсомол организациялары тараажылар ортузунга социалистиг чарышты массалыг кылдыр организастаан. Хову турлагларын, шаңнарны көскү агитация-биле шевергин дерип каастаан. Ылаңгыя №№ 8, 7, 5 бригадаларда чарыштың түңнелдерин доктаамал үндүрүп, мурнакчы кижилерни шаңнап, мактап турар. Борта чижек кылдыр № 8 бригаданы көрүп болур. Василий Янчаттың бригадазы социалистиг чарышка бирги черни алган. Олар 15 хонуктуң дургузунда 3100 га черниң дүжүдүн кестирген болгаш күрүнеге 4500 тонна тарааны дужааган. Бригада планын күүсеткеш, ам өске эш-өөрүнге дузалажып турар. Бо бригада СЭКП райномунуң, райкүүсомнуң шилчиир Кызыл тугун ам-даа алаан.

Дуржулга станциязында Александр Горбанюх удуртукан № 4 хову бригадазында социалистиг чарышты база багай эвес тургускан. Мурнакчыларны шаңнап, мактап турар. Ылаңгыя мында көскү агитацияны дерип тургусканы эки боор турар. Күш-ажылчы алдарның тугун хүннүң-не ажыл-иштиг шалыпчыларынга алдар кылдыр көдүрүп келген. Ол ышкаш, «Механизаторнуң булуңу» деп стендини эки дерип кылган. Ынхолдан салбаан. Тараажылар ортузунга калбарган социалистиг чарышка киришкеш, механизаторлар Ооржак Майоол—209, Монгуш Тараа — 178, Монгуш Арбай-оол — 144 га черниң тараазын кестиргеш, шилчиир вымпелдерни алган.

Бригада төвүнге лекция, беседаны кылып, агитхуудусту үндүрүп, социалистиг чарышты шын организастап турарындан дүжүт ажаап алыышкынынга тараажылар ажыл-ишчи улуг чедишкиннерни ынчаар чедип ап турарлар.

Дуржулга солчулгазының кижжикчилери социалистиг чарышты шын организастап, ооң түңнелдерин доктаамал үндүрүп турар черлериң ажылындан ажыктыг чүүлдерни хөйнү өөренип, шиңгээдип алган. Ол ышкаш көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлерин хову турлагларынга, шаңнарга канчаар шимеп тургусса экил дээрзин база билип алганнар.

Таңдыжылар күрүне шыгжамырынга 59 муң тонна тарааны киирер. Бо сорулганы хуусаа бетинде күүседир дээш карак кызыл ажылдап турар тараажыларның ортузунга политмассалыг ажылды улам күштелдирер дээш, ооң чаа-чаа хевирлерин партия организациялары дилеп тып турар. Чер-черде агиткультбригадалар тараажыларга солун программалыг концертбиле аалдап барыш, кинону көргүзүп, эмчилер медицина дузазын көргүзүп, лектор, агитатор лекция, беседаны кылып, агитхуудусту үндүрүп берип турар. Бо хүннерде хову турлагларында 44 агитатор, 30 ажыг политинформатор хаара туттунган.

ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл оюн Таңдының ажыл-ишчилери күш-ажылчы белектер-биле уткуур дээш бо хүннерде улам соруктуг ажылдан турарлар.

Ш. ООРЖАК,
СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Политмассалыг ажыл

Дүжүттүң маадыры

ТАРААНЫҢ ХАЙЫРАЛЫГ ЭЭЗИ

Чурумал

Таңдының тараажыларынга бо күс шыңгыы шылгалда болу берген. Бир талазында чаагай дүжүттү ол шаңнаан, өске талазында кезек-кезек болгаш-ла дүрзүнчүг кара булуттар тараа шөлдерин хөлегелей берип, хүннүң чырык, чылыг хереллериңден чажырып аппаар, оон бир бичии болганда изиг хүн тараажыны далаштырып, дошкун күстү уттундура хүннеи-даа бергилээр.

Шак-ла ынчаар «чаңнап-чаңнап» аяскан бир хүн Чедериң хову-шөлдерин кезип чораан бис. Хөлден ырак эвесте «Тиилелге» совхозтуң сески трактор-хову бригадазының төвү турып турар. Бригаданың повары Зоя Ооржак тараа кестирип турар «оолдарын» чемгерер дээш чорупкан. Бис база-ла ооң-биле кады хапкан бис.

Ужу-кыдыы көзүлбес далайда эштип чоруур корабльдер ышкаш комбайннарның эң бетикизинге чеде тутсу бээриске, чолдаксымаар тырың кара эр «СКД-5»-тен дүже халааш, Зояны уткуй келди. Шоваа характарлыг аныяк кижи бистиң-биле мендилежидир. Таныжарывыска республиканың Дээди Совединге чедержилериңиң депутады Хүреш-оол Моңгуш болган. Чай кадында оон элээн каш айтырыгларны сала каптывыс. Үени камнай аарак допчу харыылагылады.

— Комбайн-даа тура дүшпейн-дир. Эрткен айның 17-ден эгелеп тавычалай кестирип киринкен мен. 220 гектарны ынчаар кестирип, хүнде 21 гектарның орнунга 30 чедирип турдум. Ооң соонда тавычалаан тараа ажаар сен дээрге, ынчалдыр 130 гектарны бастырдым. Хүн үлүүн ийи чедире бээр арга бар-дыр.

Айтырыгларга харылап, далаш чемненип олура, ол чүүртүлеңнээн карактары-биле үргүлчү-ле орукче көре дыртын каан олур: машина маңнап келирийне дээш-ле боор.

— Ам дорт кестире берген ышкажыл силер?— деп эде дерип каапкан комбайнче көргеш, оон айтырдым.

— Ийе. Бурунгу хүн шенеп кирдивис, ажырбас хире-дир. Арбайның бышканы багай эвес.

— Дорт кестирер норма үүр хире болурул?

— Бо комбайнга 13 гектар болур чүве. Эртен шалың курганнарындан имир дүшкүже тура дүшпейн кестирер болза, 20 гектар чайлыг ажырар-ла чорду. Ынчалза-даа кол чүве шынар болгай. Чүү-даа болза бодум хуумда бо эртенге чедир барын ийи хүн 50 гектар ажырыпкан-на болдум — дигеш, орукта шуушкан машиналар аразындан бодунга быжыглаан автомашинаны кайы орандан эскерип каан хире, тура халааш, каашгайы кончуг комбайнынче базыпты.

«СКД-5»-тин хөрээ көргүрээн соонда автомашинаның кузовунче алдын тараа саарлып эгелээн. Ол саарыг өттүр хову дургаар чалгаан тараа, ону кестирип шуушкан комбайннар, оларның эдеринчилери — автомашиналарның карышкан-солушкан чаржы бижип четпес онза чараш чурумал!

Тарааны өстүрүп, ажаап алырынга хандыкшылды Хүреш-оол ѳдазындан салгап алган. Сүт-Хөлдүң ховуларынга баштай-ла кестүп келгилээн тракторларның бирээзин ооң адазы Сайын-Белек Чыртак-Хунаевич башкарып эгелээн. Ынчан ону чуртташ-хайырлаан дүжүдүн кестирбишаан, бастырып чоруур ол магалыг этти ажыглаан эгелээн тараажыларның бирээзи базала Сайын-Белек Моңгуш болган. Хензиг оглу Хүреш-оол адазының техника башкарып турарынга чаш сеткилинде дыка чоргаараар, штурвал хунаажыр, адазындан чыда калбас апарган. Келзе-келзе оглу адазының угун уктап, ону солуй кааптар болу берген.

Чылдар ынчаар сүржүп эрте берген. А Хүреш-оол ол-ла машина-техникага хандыкшылдыының девин-биле чедиги класс доскаш, механизаторнуң оруунче чиге базыпкан. Балгазында көдээ ажылагый профессионал-техниктиг училищеге өөренип келген. Аңаа өөренин турган-ла Таңдының ажыл-агыйларынга практикалап, ѳзулуг дүжүттүң ораны-биле танышканы ооң сеткилин хайныктырган: ачазынга Таңдыже көжүп көөп ажылдаарын саналдаан. Адаы оглун тайылбыр чокка-ла деткип, бүгү назынында тараа дээш чүткүп чорааның катап-катап деңнилей бодаңгаш, төрээн Сүт-Хөлүнден көжүп чорушкан. Хоочун тараажыны Чедериң делгем тараа шөлдери бөйырланчыг уткуп алган.

1961 чыл. Училищени кады доскан өөрү-биле «Тиилелге» совхозка чаа тракторист Моңгуш чедип көөп, ажылдап эгелээн. Ийи чыл трактористээш, ооң күзеп чорааны хову кораблинге олурупкан.

Хүреш-оолду өөредип каан башкылары — специалистерден аңгыда, ооң амыдыралчы башкылары база бар. Ооң ажылдап турары бригадада байлак дуржулгалыг механизатор, аныяктарның биче сеткилдиг сүмечизи коммунист Моңгуш Шортанович Доржу ам-даа ажылдавышаан. Хүреш-оол ону шуут-ла «мээң башкым» дээр. Техника үрели бээрге дуржулга чок кижиге ону дүрген «эмней» кааптары шынап-ла берге. Ындыг таварылгада аныяк механизаторга Моңгуш Шортанович чеже катап үнелиг сүмезин катпаан дээрил. Баштайгы чылдарында Хүреш-оол ол акызы-биле үргүлчү кады ажылдап келген. Оларның найыралчы харылзаазы үзүктелбээн.

Хүреш-оол Сайын-Белекович кады-кожа ажылдап турар өөрүнден арга-сүмени-даа алыр, бодунуң билирин оларга дамчыдарындан-даа чажам дивес. Бригадада эдикчи слесарь Калга Ооржак, улуг назылыг комбайнер Ондар Мартыспан, эжи Моңгуш Арбай-оол, бригадири Василий Янчат олар-биле аныяк коммунист ажыл-херек дугаймында бо-ла сүмелеži берген турар.

— А. Гиталовтуң тараа дугайында чүүлүн дыка-ла сеткил ханып номчудум. Тарааның ылап-ла хайыралыг ээзи ол-дур деп бодап олурдум. Мээң сагыжымга балалбас кылдыр арткан тараа дээш демиселге хуумда сеткил хаңган чылдарымны сактып келдим: 1965 чылда «СК-4»-биле 720 га, 1971 чылда «СКД-5» комбайн-биле — 775 га дүжүттү ажаашкан мен. Хамык ужур шынарда дээри шын. Бо чылын 600 га тарааны эки шынарлыг кылдыр дорт ажаап алыр сорулга салган мен. Ону ажыр күүседиринге хоочун механизатор эш Гиталовтуң сорук киирикчи кыйгырыы меңээ дузалаар — деп, Хүреш-оол Сайын-Белекович чугаалап турар.

Ооң амгы үеде пенсиялазадаа ажылдавышаан, хоочун тараажы адазы Сайын-Белек Моңгуш, башкызы Моңгуш Доржу ышкаш ады алгын бар чыдар дуржулгалыг тараажы апарганын аңаа немей чугаалаар херек.

Моңгуш ВЛКСМ ТК-ның «Бүдүрүлгениң аныяк мурнакчызы» деп хөрек демдээ-биле, В. И. Ленинниң төрүттүнгениңден бээр 100 чыл оюнда юбилей медалы-биле, Хүндүткелдиң Демдээ орден-биле шаңнаткылааны чогумна ооң күш-ажылчы, эрес-шудургу чорууның бадыткалы болур.

Ам коммунист Хүреш-оол Сайын-Белекович кады ажылдап турар эш-өөрүнге болдунуң хууда үлегер-чижээн көргүзүп, бригадада комсомол бөлүүн удуртып турар.

ЧУРУКТА: Хүреш-оол МОҢГУШ.

О. НАМЧЫЛАК.

12 тонна агар

«Торгалыг» совхозтуң хойнулары бо хүннерде хойнуң күскү агарлаашкынын кидин норудуп турар. Оларның мурнунда кол сорулга — 12 тонна агарны кыргыыры. Бо дээрге совхозтуң күрүнеге дүк садарының планын 3 тонна ажыр күүседир арганы бээр.

Агарлаашкын салбырлар айы-биле чорун турар. Торгалыг салбырында 3130 хойдан 1740 килограмм, а Чаа-Суурда 2910 хойдан 1603 килограмм агарны амдыызында кыргын алган.

Салбыр бүрүзүнде хайныкан бо ажылдарга совхозтуң ацгы-аңгы албан, организация нерлериниң ажылдакчылары пефтеп турар. Оларның арындан коңтора, садыг, харылаа, көдээ Культура бажыңының коллективтери ак сеткилиг чорууп көргүскеннер. Пефчилерден Д. Кара-кыс, З. Чымбалак, Б. Соксал, С. Бюрбю олар хүн нормазын 150—200 хуу күүседип, 500—800 грамм агарны хой бүрүүнден кыргып ап турарлар.

Хойжулар М. Сендажы, М. Доржу, Т. Минчей-оол оларның коданнарының агарының «дүжүткүр» чорууу — оларның часкы кыргылданың соонда малды чайлагларга эки семиртир кадарганын херечилеп турар. Кыргылда пунктуларында шимелдер болгаш көскү агитация эки кылдынган. Чедишкиннерни болгаш летпестерни көргүскен агитхуудустар доктаамал үүнүп турар.

Ажылга шаңтыктыг чамдык четпестерни айтыры чугула. Кыргылда пунктуларында агрегаттарның хаылары чедишезиңден холбиле кыргыыр ужурга таварлыг турары хомуданчыг. Ооң кол чыдагааны — часкы кыргылданың соонда хачыларны адырып, шыгжаваанындан ол-шыкка дадаргылай бергилээн. Ол ышкаш үстүнде адаанывыс салбырлардан аңгыда Ак-Чыраа салбыры агарлаашкынче озалдап кирип турары элдеп. Шупту салбырлардан 14000 баш хойну кыска хуусаада агарлааш, күрүнеге садар дүк планын ажыр күүседири бистиң сорулгавыс.

Т. ДАМБАЖЫК.

Өвүр район.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНДА

БҮДҮРҮЛГЕДЕ УЛУГ КҮШ

Чоокта чаа СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң бюрозу «Тыва даг-дүгү» комбинатта ажылдап турар хереззеннерниң күш-ажылга киржилгезинің болгаш ажылдаар черде байдалдың дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Комбинатта 1240 хереззеннер бүдүрүлгениң янзы-бүрү адырларында ажылдап, бедик бүдүрүкчүлүг, идепкейлиг, шалыпчы ижин көргүзүп турарын бюронуң хуралынга демдеглээн. Күш-ажылды коммунистиг ѳзу-биле көөр шимчээшкинге 547 хереззеннер киржип турар. Даг-дүгү арыглаар фабрикада, тудугда Моңгуш Уйнукпаа, Нина Борисова, Моңгуш Серенмаа, Нина Солодухина, садыгнылар Т. Чернова, А. Раевская, хөй-ниитиниң чемненилгезинің ажылдакчылары С. Кирвос, М. Заводчикова дээш, өске-даа хөй-хөй хереззеннер чылдыңна бедик көргүзүглүг ажылдап келген. Хереззеннерниң активчилер хөй-ниитиниң организацияларын удуртуп, оларның коллективке дээштиг салдарлын чедип ап турар. Ындыгларга партия эге организацияларының секретарылары Н. Долматова, Т. Шляхова, М. Морозова, местком даргалары П. Ананьева, Н. Лапина, М. Пенькова, Л. Чихачева олар хамааржыр. Хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, чоннуң хүндүткелин чедип алган Л. Бады-Сагаан, Г. Жуковская, Г. Свавильная дээш өске-даа эштерни комбинатта эки билир. Билиг дээш оларның чүткүүлү бүдүрүлгеде ажылдап турар хереззеннерниң база бир эки талазын херечилеп турар. Ажылдан турар хереззеннерниң 80 хуузу коммунистиг күш-ажыл школаларында хаара туттунган. Он-он хереззеннер ажылчыннар дээди болгаш тускай ортумак өөредилге черлеринде, кежээки техникумнарда өөренип турар.

Бүдүрүлгедо хереззеннерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузуп, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип ап турар. Комбинаттың дирекциязы болгаш ында хөй-ниити организациялары хереззеннерниң кадыкшылгазынче сагыш салып, күш-ажылдың камгалалын, техника талазы-биле айыл чок чорукту хандырар хемчегленни чорудуп турар. Медицинаның профилактиктиг көрүлдезин чорудуп, дакпырлыг хереззеннерни, чаш уруглуг иелерни хүндүскү болгаш чиик ажылдарже шилчидип турар. 440 уруг яслилерде болгаш садиктерде тургустунган. Комбинат ажылдакчыларының 240 уруглары чайын пионер лагерьлеринге дыштанып турар. Чылдың баштайгы чеди айында дыка хөй хереззеннер чурттуң санаторийлеринге, курорттарынга, дыштанылга бажыңларынга эмнедип, дыштанып алган. Хоорай даштынга коллективтиг дыштанылгаларны организастап, ону культурлуг ѳзу-биле эрттирип турар.

Комбинатта хереззеннерниң 6 чөвүлели ажылдап, хереззеннерниң кижизидилгезинче кичээнгейни салып келген. Комбинаттың энергоцехинде (даргазы эш Кузьмина), чурталга-коммунал эргелелинде (даргазы эш Севостьянова), даг-дүгү арыглаар фабрикада (даргазы эш Полуянова) хереззеннер чөвүлелдери ажылын идепкейлиг чорудуп турар.

Хереззеннерниң күш-ажылының байдалын экижидер талазы-биле чогуур хемчеглер алдынып турза-даа, бо талазы-биле ам-даа четпес чүүлдер бар дээрзин СЭКП райкомунуң бюрозу демдеглээн.

Комбинаттың цехтеринде доозун-довуракты турза чогуур чижек-хемчээли бедик, ылаңгыя хөй кижи ажылдап турар даг-дүгү арыглаар цехте ол нормадан 2—3 катап бедик, а үүрмектеп арыглаар комплексте 3—5 катап хөй болуп турар. Төп бүдүрүлге лабораториязында 81 хереззеннерниң кижи ажылдап турар, ында ѳрээлдер тар такпыш, үүрмектээр дериглер улуг даваш-шимээнниг, руданы холлыгаа биле дажып үндүрүп турар. Фабриканың даг-дүгү савалаар цегинде күш-ажыл механизастаттынмаан. Электростанцияның химия лабораториязында болгаш типографияда, № 19 магазинде вентиляция тургуспаан.

Хыналдадан илереэн четпестерни чайладып, хереззеннерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарының тодаргай хемчеглерни айыткаш, ону амыдыралга боттандырарын «Тыва даг-дүгү» комбинаттың дирекциязынга, ында хөй-ниити организацияларынга СЭКП райкомунуң бюрозу дааскан.

Р. ДАВЫН-ООЛ,
СЭКП райкомунуң килдис эргелекчизи.

БЕЛЕТКЕНИП ТУРАР

Партия документилерин солуур дугайында СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпиринге хамаарышкан айтырыгны Тес-Хем районнуң бүгү партия эге организациялары хуралдарынга чугаалашкан. Аңаа 125 коммунистер савал берген. Партия документилерин солууру — партияның хүрээленин улам ыңай быжыглаар, хамаарышкан бүдүрүлгелериниң ажылынга база хөй-ниити амыдыралынга коммунистериң идепкейин болгаш харыысалгазын бедидер, сагылга-чурумун быжыглаар дээрзин хураларга санал бергеннер чугаалап турган.

Районнуң хереглекчилер ниитилелинде, район эмнелгезинде, орук участогунда, «Ак-Эрик» колхозта, районнуң сеңтелге-тудуг участогунда партия организацияларынга болгулаан хуралдар бедик деңнелге эрткен. Бо организацияларның коммунистери ук айтырыгны чугаалажырынга идепкейлиг киришкен. Санал бергеннер ажылга болгаш амыдыралга төлептиг коммунистерни демдеглеп, Уставтың негелделерин күүсетпес чамдык коммунистерни шыңгыы шүгүмчүлээн.

Партия Уставының негелделерин күүсетпейн, организацияның ажылынга идепкейлиг киришпейн турар чамдык коммунистер-биле СЭКП райкому беседаларны чорудуп турар.

Партдокументилерин солуу-ру партияның организация бүрүзүнге СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин канчаар боттандырып турарының шыңгыы шылгалдазы болур. Аңаа районнуң партия организациялары хынамчалыг белеткенин турар.

С. ОЮН.
СЭКП райкомунуң инструктору.

АЖААЛДА ЭГЕЛЭЭН

Одесса областың кукуруза өстүрүкчүлери бедик дүжүт алыры дээш чарыштың эгелекчилери болган. Областың барын 1500 хире механизастаттынган звенолары тараан кукуруза хынамчалыг ажаап, бүгү агротехниктиг хемчеглерни эң таарымчалыг үелерде чоруткан. Хову ажылдакчылары бир гектардан-на ортумаабиле 40 центнерден эвээш эвес кукуруза тараазын ажаап алыр сорулганы салганнар. Шудургу ажыл-ишти түңнээр үе келген — дүжүт ажаалдазы эгелээн.

Березовск районда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Макар Анисимович Посмитный даргалаан СЭКП-ниң XXI съездизы аттыг колхозтуң ишчилери чаагай дүжүттү өстүрүп алган. Үрезинге өстүрер кукурузаны ол колхоз 500 гектар черде тараан. Чамдык участоктардан дүжүт 70 центнер чедип турар.

ЧУРУКТА: СЭКП-ниң XXI съездизи аттыг колхозта кукуруза тараазын болук аргабиле ажаап ап турары.

И. ПАВЛЕНКОНУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

КУКУРУЗА «ПОЕЗДИЛЕРИ»

● ДОНЕЦК. Донецк областың Волновахск районунуң колхозтарында болгаш совхозтарында кукуруза тараазын ажаап алыр ажыл кидин түлүк, ынчалза-даа шолдерде автомобильдер көзүлбес. Оларның аңаа хереэ-даа чок. Ол черде тускай «поездилер» тыптып келген: бир трактор «Херсонец-7» деп комбайнны сеортүп алган чоруур, а ооң соондан кожуглуг ийи терге кел чыдар. Ооң бирээзинче кукуруза мочургазы, а өскезинче — ооң хээндектээн бүрүлери, сыптары төктүп чоруур кылдыр таарыштырып каан. Тергелер дола бээр билек-ле, трактор оларны шолдерде сеортүп апаар болгаш оларның орнунга куруг тергелерни база кожа кааптар.

Районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол инженери Н. Худяктың саналдааныын ѳзугаар районнуң ындыг үнелиг культураны тараан шолдериниң барык чартык кезинге кукуруза ажаап алыышкынының ол чаа аргазын ажыглап, нептереткен.

Ооң мурнунда болза комбайнның бир кыдымында чораан автомобильче хээндектээн кукуруза сывын урун чоруур болгай. Ону тускай кижилер деңнеп-дескилевишаан, чыптыр баетырып чоруур турган. Ындыг арга бизин гектар санындан-на бир тонна чедип турар кукуруза сывының чидирини болдурбайн барын шыдавас. Ынчангаш инженер Н. Худяк автомашинаның орнунга шывыглыг кожар тергени ажыглаза кандыгыл деп саналдаан.

Ол чаа арга эвээш эвес ажык-дузалыг чүүлүн көргүскен. Агрегат санындан-на ийи-үш автомашина база хосталган. Оларның орнунда ам чаңгыс-ла трактор ажылдап турар. Күш-ажыл чарыгдалы ийи катап кызырылган болгаш мал чемниң чидирни болбаастаан.

Областың дыка хөй колхозтары болгаш совхозтары ындыг дуржулганы херек кырында ажыглап эгелээн.

ШӨЛДЕ—ЧҮС МУҢ КОМБАЙН

Казахстанның механизаторлары он миллион гектарның тавычаларының тараазын бастырып турар. Дүжүт ажаап алыышкыны изиг-түлүк. Тараа шөлдеринде—чүс муң ажыг комбайн! Машиналарның башкарыкчылары арткан он миллион гектарның тараазын чидириг чокка, ыыска хуусаада ажаап алырын күзеп турар. Хөй нуруузу тараа дээш демиселдиң шиитпирлиг участоктарында ажылдап турар көдээ коммунистер ажылишке үлегерин көргүзүп турар.

«Красноярский» совхозтуң коммунистери тараа ажаап алыышкынының бүдүүзүнде боттарының кады ажылдап турары тараажыларга күрүнеге тараа садарының планын ийи катап ажыр күүседир деп кыйгырыг үндүрген. Ол эгелээшкинни партияның Целиноград обкому чүүлдүг деп санаан болгаш чурттуң улуг тараалаң областарының бирээзинге калбаа-биле деткээн.

Ам мурнакчы ажыл-агыйның барык бүгү коммунистери тараа шөлдеринде ажылдап турар. Партия кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттар болуп турар комбайнерлер, чолаачылар ажылдаашкын нормаларын бүдүн чартык болгаш ийи катап ажыр күүседип турар. Бирги бригадада партия бөлүүнүң организакчызы Николай Сидоренко жатка-биле эзлчег дургузунда чүс ажыг гектарның кызыл-тазын кестирип турган. А бастырылга үезинде ол үш норманы күүседип турар апарган. Партия бөлүүнүң кежигүнү чолаачы Набыкен Жакетов тараа сеортүлгезинге база шак ындыг бедик көргүзүглүг болуп турар.

Казахстанның соңгу таланы областарында ажаап алыышкынның бригада бүрүзүнде партия бөлүү бар. Коммунистер дээрелерни шаңнап, мактаар, үнелиг дуржулганы нептередир дугайында сагыш салып, четпестерни аңаа эрттирбейн турар. Чижээлээргe, «Ямышевский» совхозта чамдык нижилер тараа незериниң технологтуг дүрүмнерден хажыдып, тараның чамдыызын сыпка арттырып каап турарын олар илеретken. Ол дугайында айтырыгны механизатор коммунист А. Булатовтуң саналын ѳзугаар комбайнерлер хуралып, четпестерни аңаа эрттирбейн турар. Чижээлээргe, «Ямышевский» совхозта чамдык нижилер тараа незериниң технологтуг дүрүмнерден хажыдып, тараның чамдыызын сыпка арттырып каап турарын олар илеретken. Ол дугайында айтырыгны механизатор коммунист А. Булатовтуң саналын ѳзугаар комбайнерлер хуралыңа чугаалашнан. Ам тараа незилдези бедик шынарлыг болгаш сыат чок чоруп турар.

Дүжүттү бүрүн камгалап алыр дээш демиселдиң өскедаа участоктарында ажылдап турар коммунистер база эгелеичизин, ажыл-ишке хандыкшылдыын, ажыл-агыйжызын көргүзүп турар.

(СЭТА).

Тарааны—Төрээн чуртка

Кадыкшылга бараан болган

1971—1975 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң директиваларында чоннуң кадыын камгалаар талазы-биле улуг ажылдарны кылып чорутканын чоокта чаа болуп эрткен район Совединиң сессиязына илеткелчи болгаш санал берген депутаттар тодаргай чугаалаан.

Кадык камгалалының хөрөнге районнуң күрүне бюджединден акшаландырыышкын чыл бүрүде өзүп турар. Ол дугайын дараазында саннардан көөрге илдең. 1967 чылда районнуң күрүне бюджединден кадык камгалалынга 887750 рубльди берген турган болза, 1972 чылда аңаа 1356210 рубльди берген. Орта көрдүнген акша-хөреңгиниң ажыглалын экижиткен. Оон ачызында медицина албан черлериң чогуур бажыңнар, дериг-хөрекселдер-биле хандыртынгылаан. 1971 чылда безин Чадаана хоорайда ниити аарыгларны эмнээр 60 орунныг, халдавырлыг аарыгларны эмнээр база 60 орунныг эмнелге бажыңнарын тудуп, ажыглалда киирген. Аарыг кижилерни чыттырып эмнээр орун саны көвүдөөн.

Суг-Аксы эмнелге салбырынга чыттырып эмнээр тускай бажыңны септеп, алгыткан. Шеми, Хайыракан, Хөндергей суурларда эмнелге пунктулары таарымчалыг бажыңнар-биле хандыртынган. Теве-Хаяда эмнелге пунктузунуң бажыңын улгаттырып, немей туткан. Сөөлгү 2—3 чылдарның иштинде уруглардың ясли-садтарынга орунар саны көвүдөөн. Хайыракада 45, Бажың-Алаакта 30, Иймеде 45, Чыргакыда 15 болгаш Чадаана хоорайда 90 орунныг ясли-сад ажыглалда кирген. Эмнелге-профилактиктиг ажылдар көскүзү-биле экижээн. Эмнелгелерге хоочураан аарыг кижилөр эмнеткен соонда чогуур долу кадыкшылды алгаш, улуг өөрүп четтиринчиниң илереткеш, чаныс турарлар. Түгле Чадаана хоорайда дээди эртемниг 32 эмчи ажылдан турар. Чоннуң кадыкшылы дээш бүгү күжүн, арга-дуржулгазын берип, чоннуң алдар-күндүзүн, макталын чаалап алган эмчи ажылдакчылары районда көвүдөөн. Ындыг эштерге Л. М. Көк-оол, Н. А. Вологина, Э. О. Шыырап, Д. Кара-Сал, ортумак эртемниг эмчи ажылдакчылары А. В. Петрова, З. С. Колупаева, М. Г. Плужникова болгаш оон-даа өскелер хамаарыжыр. Оларның ат-алдары түгле Чөөн-Хемчик районда эвес, кожазы Моңгүн-Тайга, Өвүр районнарында сурагжаан. Аарыг кижилерни эмнээринге бедик мергежилдиг болурундан аңгыда, эвиленээлдеи, кижизиг чоруун көргүзүп келгеннер.

Өкше, хөрек аарыгларын болдурбас дээш рентген-биле шинчилге ажылын чыл бүрүде чорудуп келген. Оон аараан кижилерни эмнээринің бүгү таарымчалыг байдалдары тургустунган. Эрткен чылын рентгенге 425, флюрографиябиле 4306 кижини шинчээн. Шинчээн кижилерниң аразындан аарыг кижилерни тыпкаш, чогуур эмчи дузазын чедирген. Ниити аарыгларның эмчилеринге 10 муң кижи шинчиткен.

Санитар дружиналарын, санитар постуларын чер черлерде тургускулаан. Оларны тургузарынга база оларның ажылынга СЭКП-нгы XXII съездизи аттыг, «Чыраа-Бажы», «Большевик» совхозтарның директорлары эштер Пиченоол, Куулар болгаш Ховалыг олар улуг дузаны чедирип келген.

Чадаана болгаш Сүт-Хөлде аптекалар эм курлавыры-биле четче хандыртынган. Аарыг кижилерни эмнээринге эргежок чугула эмнер ол аптекаларда бар. Оон аңгыда аптекаларның ажылдакчылары эм оттарны чыл бүрүде чыып, белеткеп турары эмнер курлавырларын тургузарынга деткимчелиг болган. Эмчи кадрларның болгаш ортумак эртемниг эмчи ажылдакчыларының билиин, ажылынга мергежилин бедидер талазыбиле ажылдар доктаамал чоруп турар. 1971 чылда болгаш бо чылын элээн хөй эмчилер республикадан дашкаар хоорайларга билиг бедидериниң курстарын эрттирип турар. Эмчилге ажылдакчыларының ортузунга неделя санында политинформацияны эрттирип турар. Эмчи ажылдакчылары чыл бүрүде партия өөредилгезиниң аңгы-аңгы хевирлеринге эртем билииниң, күзелиниң аайы-биле өөренип келгеннер. Ол ажылдарны ында партия, комсомол, профөвилел организацияларының удуртулгазыбиле организастаан.

Неделяның среда бүрүзүнде районда фельдшерлер, акушерлериниң конференциязын эрттирип турар. Конференцияларга оларның ажылынга холбашкан янзы-бүрү айтырыгларны сайгарып, лекцияларны номчуп турары дыцнакчыларның билиин, мергежилин бедидеринге ажыктыг болган. Оон-биле чергелештир районнуң чамдык черлеринде эмчи хандырылгазы чогуур негелдезинге чедир тургустунмааның сессияга санал берген депутаттар шыңгыы шүүмүүлээн. Эмчилер ырак-узакта малчынарже эолчеглиг үнүүшкүннери эвээш чорудуп келген. Районнуң чер-чер Советтери чоннуң кадык камгалалын улам ыңай экижидер талазыбиле хөмчеглерни ап, ук ажылды хүн бүрүнүң кичээгейинге тургускан.

Ш. КАНДАН.

ДҮРГЕН ДУЗА ЧЕДИРЕР СТАНЦИЯ

Москвада медицинаның дүрген дузазын чедирер станцияның оперативтиг килдизинге кире каапталды. Хоорайда бир-ле кижи «03» деп телефонче долгапкан. Машина оон чорупкандан бээр улуг үр болбаан. Чалалганы улуг диспетчер хүлээп алыр. Тускай карточкага аарыг кижиниң ниити байдалының көл-көл үүлдерин бижиринге дөрт-ле минута эртер. Ол-ла үениң иштинде справочниктен айыыл болган черниң кудумчузун тодараткаш, ол чоокта турар подстанция-биле харылзажыр болгаш аарыг кижиже дүрген дуза чедирер бригаданы чорудар.

Москвада 23 подстанция бар, олар хоорайның аңгы-аңгы районнарында турар. Оперативтиг килдистиң диспетчерлери чалалганы телефон дамчыштыр подстанцияже ийикпе, азы рация-биле хоорайның кудумчуларында турар кайы-бир хостуг бригадаже дамчыдыптар. Он азы он беш минута болгаш, машина аараан азы айыылга таварышкан кижиге чедип келир.

Дүрген дуза чедирериниң 300 ажыг эмчилери болгаш фельдшерлери Москваның чурттакчы чонунга медицина дузаламчызын чедирип турар. Олар чамдыкта хонукта 200 хире чалалгага барып четтигип турар. Дүрген дуза чедирериниң бригадазында бир эмчи, ийи фельдшер бар. Олар аарыг улуска медицинаның янзы-бүрү дузазын чедирип турар. Ол-ла бригада чамдыкта хораннанганда, чүрек аарыгларынга, аар кемдеп-кергээн таварылгаларга дуза чедирер хүлээлгелиг. Аарыгны шын тодарадырда болгаш дарый эмнээшкиннин аргаларын тыварда медицинаның онзагай чаңчылдарын шиңгээдип алыры эргежок чугула. Ол чаңчылдарга өөренирде эмчи кижи аңаа ажылдаар мурнунда тускай белеткел эртер. Ынчалза-даа чамдыкта ындыг белеткел эрткен соонда безин кардиолог, травматолог, педиатр эмчилериң хүлээлгезин дарый күүседири берге апаар таварылгалар база тургулаар. Ынчангаш сөөлгү чылдарда дүрген дуза чедирер станцияга специализастаан бригадаларны тургузуп турар апарган.

Амгы үеде Москвада аар кемдээшкиннерге дуза чедирер кардиологтуг бригадалар бар. Ол ышкаш неврологтуг, токсикологтуг, уруглар болгаш терапия бригадалары база ажылдап турар. Оларда дуржулгалыг эмчилер болгаш фельдшерлерни быжыглаан, олар аар аараан кижилерге медицинаның дүрген дузазын чедирип турар. Специализастаан машиналарда кижиниң амы-тынынга айыылдыг үректиң ажылында үрелиишкиннерни чайладыр, кезек үеде тынмастай берген кижилерни диргизиптер, хан солуп кудар эргежок чугула дериг-хөрекселдерни тургускан.

Чыттырып эмнээр апарган таварылгада «дүрген дуза» бригадазы аарыг кижини эмнелгеге эккээр. Ынчалза-даа аарыг кижиже сагыш салыышкын оон-биле сокеап калбас. Дүрген дуза чедирер эмчилер клиниканың эмчилери-биле кады оон эмнээшкининге база киржип турар. Ол-ла бүгү эмчилерге аар аараан кижини эмнээриниң аргаларын улам экижидеринге дузалаар, а клиниканың специалистеринге дарый диагноз тып алырына болгаш аарыг кижиниң амы-тынын камгалап алыр дээш шын шиитпирни үндүреринге база дузалаар.

Москваның дүрген дуза чедирер станциязы Совет Эвилелинде эн улуг. Чурттуң өске черлеринде 2500 станцияларның ажылын база оон-биле дөмей кылдыр организастаан.

Найысылалдың чурттакчы чонунга болгаш келген аалчыларга эмчилерниң 280 бригадалары медицинаның дүрген дузазын чедирип турар. Оон аңгыда аарыг улусту чыттырып эмнээри-биле чергелештир оларны эмнелгелерже чорудар ажылды фельдшерлериң 100 ажыг бригадалары организастап турар.

Амгы үеде Москвада чаа станцияның тудуун чорудуп турар. Анда хоорайның эмнелгелериниде хостуг черлериң санын дамчыдып берип турар электроннуг-саналга машиназын база тургузар. Электри чырыктыг табло дүрген дуза чедирер автомашиналарның кайда турарын айтып турар болгаш оон дузазы-биле айыылга таварышкан кижиниң чоогунда турар бригаданы олче чорудар аргалыг болур. Оперативтиг залга «03» деп телефонну немей тургузарын планнаан.

Ол чаартылгаларга эвээш эвес акша-хөреңги үнери чугаажок. Ынчалза-даа Совет чазак чоннуң кадыын камгалаар херекке чүү-даа харам чокка берип турар. Бистин күрүне кадык камгалал албан черлерин боду хандырып, эмчилериниң, фельдшерлериниң, чөлаачыларының кылган ажылының төлевирин берип турар. Аарыг кижиге машиналыг барып чедери, эмнелге хөрекселдерин болгаш шарыыр материалдарны, аппаратураларны ажыглаары, аарыг кижилерни эмнелгеге чедирери, ону аждап хайгааараары, азып-чем-биле хандырылгазы дээн ышкаш бо-ла бүгү чарыгдалдарны күрүне бодунда алган.

Эдуард АНДЗЕЛЕВИЧ.
ПМА.

Вилюй ГЭС

Якутияның энергетиказын көргүскен чурт чуруунда электростанцияларны сылдыстар-биле демдеглээн. Оларның эң улуун Вилюй хемниң оң талакы эринде, Чернышевский суурунуң чоогунда тургускан. 1970 чылда аңаа Вилюй ГЭС-тиң бирги эзлчээн ажыглалга киргеш, чиик өртектиг энергияны алмаз казар комплекстиң хереглекчилеринге берген.

Ширин агаар-бойдустуг, кезээде доң чыдар черлиг, шаптараазыныг девискээрге тудуп тургускан, делегейде эң баштайгы гидротехника бүдүрүлгези ол. Ук станцияның конструкция төлевилелиниң шиитпирлеттинген талазы-биле аңаа деңнежир чүве чок. Оон агрегат бүрүзү үттээн хая шахталарда турар. Турбиналарга суг келир улуг шорталар база хая өттүр шөйдүнген.

Күчүлүг суг базыышкынын 80 метр бедик плотина тудуп турар. Плотина база кайгамчыктыг: бетондан эвес, даштан бүткен. Аңаа ГЭС тударының шенелдезинге долганыр хүртүлерлиг турбиналар эң баштай ажыглаттынган. Ол турбиналар Вилюй хемниң күчүлүг базыышкынын тудуп шыдаар.

ЧУРУКТА: Вилюй ГЭС — делегейде мөңге доң черде тургустунган эң баштайгы станция.

С. БЕЛЯВОЙНУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохроникаазы).

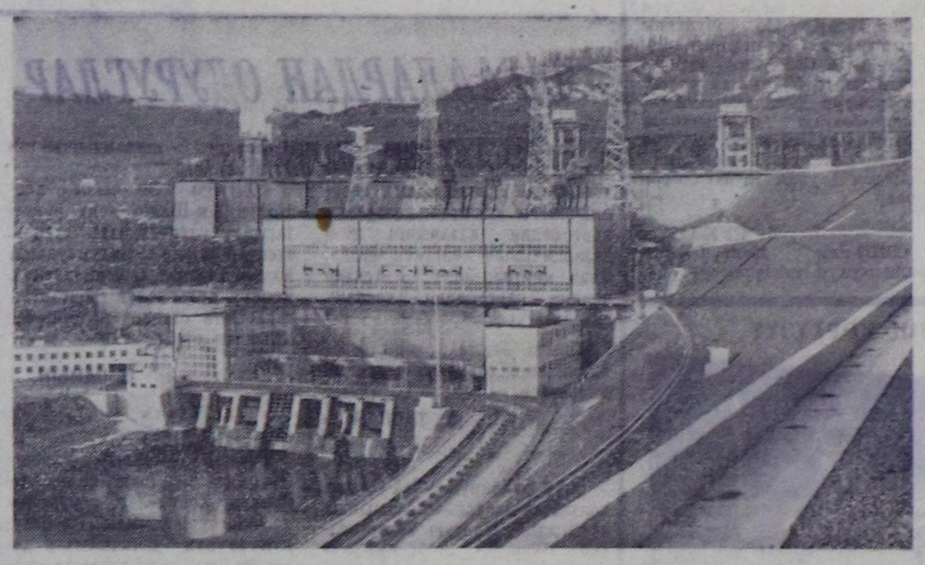

делегей бо хүннерде

СОВЕТ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ДЕПШИЛГЕЗИ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Совет Эвилелиниң тургустунганы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының хөрээн уламчылааны болгаш улам хөгжүткени, национал айтырыгны шиитпирлээриниң ленинчи принциптерин амыдыралга шуут боттандырганы болган деп, ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл оюнга тураскааткан үүлүнгө «Үнэн» солун бижээн.

Октябрь революциязының тиилээниниң түңнелинде тыптын келген совет республикаларның эки тура-биле каттыжарының мурнунда Коммунистиг партия, В. И. Ленин национал программаны ажылдап кылыр болгаш ону амыдыралга боттандырар улуг ажылды чоруткан. Хөгжүлде төөгүзү аңгы-аңгы чадалыг, хөй-хөй нациялар болгаш улустар чурттаан Россияга ол ажыл аажок улуг ужур-дузалыг болган.

Бүгү республикаларның ажылчы чоннарының акыдуңма найыралы, дузалажылгазы, чурттун бүгү күштерин болгаш курлавырларын каттыштырганы экономика, культура хөгжүдаашкынын эң кыска хуусаада чок кылыр, социализмни тургускаш, ССРЭ-ни хөй национал-дыг, күчүлүг күрүне болдурар арганы совет кижилерге берген деп, солун демдеглээн.

Чартык үүс чыл дургузунда республикаларның экономика, культуразынга, совет кижилерниң угаан-сарыыл мөзүзүнге кончуг улуг депшилгелер болган. Ада-чурттун болгаш делегей культуразының эң эки чедиишкиннеринге совет улустарны ижиктирериниң күчүлүг чепсээ орус дыл болу берген. Ону Россияның бүгү нациялары болгаш улустары национал харылзаа дылы кылдыр эки тура-биле шилип алган.

Совет республикаларның акы-дуңма кады ажылдажылгазы болгаш деткимче-харылзаазы Советтер чуртунуң эртем-техниктиг депшилгезиниң чедиишкиннерин улам четче ажыглап болурунга таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар деп, «Үнэн» онзалап демдеглээн.

ШИИТПИРЛИГ БУРУУ ШАПКАН

КАИР. (СЭТА). Сирияга болгаш Ливанга удур Израильдиң агрессечи үүлгедиишкиннериниң уржуундан Чоокку Чөөн үүкте дүшкүүрлүг байдалга хамаарыштыр каир солуннар медеглелдерни кылып турар.

Израиль бодунуң шериглерин, танкыларын болгаш артиллерияларын Сирия-биле болгаш Ливан-биле кызыгаар черлеринде мөөңнээрин үргүлүүлеп турар деп, «Аль-Ахбар» солун айыткан.

Солуннар АКШ-тың араб чурттарга удур туружун шыңгыызы-биле буруу шаап турар. «Каттышкан Штаттар делегей сионизми-биле дем каттыштырбышаан, арабтарга удур үүлгедиишкининиң кол ролюн ойнап турар»—деп, ол-ла солун бижээн.

БЕЙРУТ. (СЭТА). Чоокку Чөөн үүкте дайын чорудулгаларын бүрүү-биле соксадырыыче кыйгырып турар резолюция төлевилелин чугаалажып көөр үеде КНО-га Каттышкан Штаттарның туружун Бейруттуң солуннары шыңгыы буруу шаап турар. Каттышкан Штаттар Ливанга болгаш Сирияга удур Израильдиң араатанзыг агрессиязын бүрүү-биле деткип турарын КНО-га резолюция төлевилелин үүлээп алырындан оон ойталааны чугаалап турар деп. «Ан-Нида» солун бижээн.

Каттышкан Штаттар Израильдиң агрессечи үүлгедиишкиннерин деткиири-биле арабтарның национал-хосталгалыг шимчээшкининге болгаш палестиннерниң Удурланыышкын шимчээшкининге-даа согугну таварыштырарын күзеп турардыр деп, солун айыткан.

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Сирияның болгаш Ливанның сырый чурттакчылыг черлерин Израильдиң араатанзыг ёзу-биле бомбалаанының түңнелинде тайбың араб улустарның дыка хөй кижилери хей черге кырлып өлүр чоруккa таварышкан деп «Үнэн» солун бижээн.

МАР-ның ажылчы чоннары социалистиг чурттарның улустары-биле болгаш делегейниң бурунгаар депшилгелиг бүгү хөй-ниитизи-биле кады Чоокку Чөөн үүкте байдалче улуг кичээнгейни салбышаан, араб чурттарга удур Израильдиң дайынзырак өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннерин дөп-дораан соксадырын негеп турар деп, ол-ла солун айыткан.

Каттышкан Штаттарның КНО-да туружун «Үнэн» буруу шаап, өлче кичээгей салып турар.

Израильдиң шериглерин ооц эжелеп алган араб девискээрлериндеи үндүргеш, дескен палестиннериниң айтырыын шыны-биле шиитпирлеп тургаш, Чоокку Чөөн үүкке тайбыңны катап тургузуп болурун солун онзалап демдеглээн.

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Чоокку Чөөн үүкте израиль шериглериниң үүлгедиишкиннери мурнукузундан-даа артык агрессечи бооп, улам айыылдыг апарган деп, ВСАП-тың органы «Непсабадшаг» солун бижээн. Тель-Авив бодунуң эжелеп алган араб черлерин катап эгидериндеи, месилдежишкиниг айтырыгны тайбың ёзу-биле шиитпирлээриндеи ойталаар дээш Чоокку Чөөн үүкке дүшкүүрлүг чорукту улам күштелдиреринче үүткүп турар-дыр деп, солун демдеглээн.

А. А. ГРЕЧКО ПРАГАДА

ПРАГА. (СЭТА). Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң шериглериниң болгаш армиялар штабтарының, Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан Чепсектиг Күштериниң Каттышкан командылал чериниң планын ёзугаар ЧССР-ниң девискээринде чорудуп турар «Камгалал-72» деп шериг өөредилгези-биле холбаштыр ССРЭ-ниң камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Политиктиг кол эргелелиниң начальниги армия генералы А. А. Епишев Прагада чеде бергеннер.

ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, ЧКП ТК-ның секретары, ЧССР-ниң национал камгалал министри армия генералы М. Дзур болгаш албанның өске-даа кижилери оларны Прага аэропортундан уткуп алганнар.

ПАРЛААЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң штаб-бажыңынга КНО-нуң чиңгине секретары К. Вальдхаймның парлалга конференциязы болган. Чиңгине секретарь айыыл чок чоруктуң болгаш кады ажылдажылганың айтырыгларының талазы-биле ниити-европа чөвүлел хуралын чыылдырарынга белеткелдиң чоруп турарын үүлдүгүзүнүп үнелээн. Бо чылдың ноябрьда Хельсинкиге белеткел ужуражыышкынын эрттирген турар ужурлуг деп демдеглээш, Вальдхайм мынча дээн: делегейниң дүшкүүрлүг байдалы амгы үедээзи дег кошкавышаан турар болза, ук чөвүлел хуралды 1973 чылдың дургузында чыылдырып болур ынаныш бар, ук хурал кедилиг түңнелдерни бээр деп бодап турар мен. ГДР биле ГФР— герман күрүнелериниң ийилдирзи удавас КНО-нуң кежигүнери болу бээр деп бүзүрелдиин К. Вальдхайм илергейлээн. «Ийи көрей күрүненің аразында харылзааларны чогумчалыг болдурар үүле бүдүп эгелей бергенин» делегейниң чугула болуушкуннарының бирээзи деп, Вальдхайм санаан.

Каттышкан Нациялар Организациязы делегейниң чугула айтырыгларын сайгарып көөр апаар деп, К. Вальдхайм демдеглээн. «КНО-нуң Кол Ассамблеязы кем чок кижилерге хамаарыштыр үүлгедиглер кылырын болдурбазынче угланган, чогуур шиитпирлерни бодунуң XXVII сессиязынга үндүрүп шыдаар» боор деп ынанып турарын илергейлээш К. Вальдхайм «үүлгедиглер кылыр таварылгаларның үргүлү бооп турар апарганынга онза сагышсыраанын» чугаалаан.

КНО Чоокку Чөөн үүк айтырыын шиитпирлээринге болдунар-ла бүгү үүлдерни кылыр ужурлуг деп, К. Вальдхайм медеглээн. КНО-нуң Кол Ассамблеязының келир неделяда ажыттынар сессиязының ажылдаар хүнинде Чоокку Чөөн үүкте тускай төлээлекчим Нью-Йоркка турар деп, Г. Яррингтиң төлээлекчилеп турар ажыл-ижин деткип турарын К. Вальдхайм чугаалаан.

Каттышкан Нациялар Организациязының бюджединге кирер төлевирин АКШ-тың кызырар деп турарынга хараадалын чиңгине секретарь КНО-нуң сац-хөө байдалынга хамаарыштыр илергейлээн.

Индий-Кыдатта тулчуушкуннар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу-вьетнам Куангчи хоорайның бурунгу шивээзиниң орту кирр үрелип калган ханалары катап шыңгыы тулчуушкуннар бооп турар чер болу берген. АКШ-тың ужар үүлүнге деткиткеш, Сайгонуң далай чадаг-шериглериниң шилиндек кезектериниң ол хоорайны эжелеп алыр дээн ораддажыышкыннарын Хосталганың улусчу чепсектиг күштери маадырлыы-биле ойтур шаап турар.

ЮПИ агентилелдиң корреспондентизиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, хоорайның мурнуу кезээнде болгаш шивээ чанында бомбалар, артиллерия октарының частыры, боолаан автоматтар даажы бяче-даа када соксавайн турар. Сайгон шериглери улуг когаралга таваржып турар.

АКШ-тың стратегтиг болгаш тактиктиг ужар үүлүнүң самолёттары ол хоорайже, оон чоок кавызынче үүс-үүс тонна бомбаларны, частыр будумелдерни октап турар.

ХАНОЙ. (СЭТА). Каттышкан Штаттар Мурнуу Вьетнамның хосталган девискээрлерин бомбалаарынга «В-52» самолёттарын ажыглаарын үргүлүүлеп турар. Хосталганың Парлалга агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Бенче можуда чоокта чаа хосталган Анкхань районче стратегтиг бомбалакчы самолёттар сентябрьның 2-де 400 тонна хире бомбаларны октаан. Сентябрь 4-те «ужар шивээлер» оон кожазында Хамлонг районче хөй халдаашкыннар кылган. Хөй-хөй тайбың чурттакчылар олурткен болгаш балыглаткан, онон бажыңнар үрелген.

Бенче можу — Меконг хемниң шыпаазында эң хөй чоннуг черлериниң бирээзи. Улуг эвес үш-булун шинчилиг, хөй-хөй хемнерлиг болгаш каналдарлыг ол кургат чер девискээринде тарылгага ажыглаттынмаан чер барык чок, ынчаарга канал эриктериниң шуптузунда тараачыннар бажыңнары сууржаан. Сөөлгү үш ай дургузунда америк стратегтиг ужар үүл Бенчо можунуң районнарынга 66 катап халдаан.

Улуг дуза

Делегейниң Кызыл Крези Бангладештиң чонунга дуза чедирер улуг ажылды чорудуп турар. Кызыл Крестиң болгаш Кызыл Чартын айның совет ниитилели — ол ажыл-чорудулганың идепкейлиг киржинчизи. Аныяк республиканың девискээринде урулларга бээр витаминниг халас сүт хуваар муң ажыг пункт, элээн хөй эмнелге чөрлери, эргежок чугула бараанар-биле чону хандырар черлер ажыттынган.

ЧУРУКТА: Сунамчанджта Кызыл Крест пунктузу.

В. ВАВИЛОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

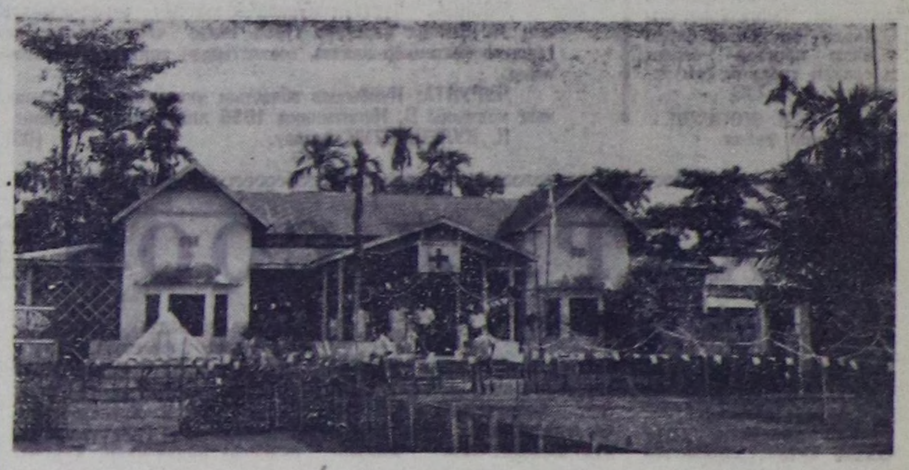

ҮПТЕКЧИЛЕР ШЕРИИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Сайгонвуң чалча шериглерин Францияның неделя санында үнер «Нувель обсерватер» журналы «үптекчилер шерии» дээн. Ол журнал Сайгон солдаттарының үүлгедип турар бужар үптелгелерин көрген. Питер Лаймның корреспонденциязын парлап үндүрген. «Дайылдажыышкын бооп турар девискээрлерде сайгон солдаттар чонну үргүлчү үптеп, оорланып турар-дыр. Фронтунуң Митянь хемни дургаар соңгу талакы участогунга далай чадаг-шериглериниң вьетнам суурларны үптеп турганын көргеп-дир мен, ол суурларның чону бомбалаашкыннардан, артиллерия боолаашкыннарындан дезип чоруур ужурга таварышкан болду»— деп, автор бижээн.

Ортаа шаттарда Контум девискээринде Сайгон солдаттарының үптелге кылып турганын ол корреспонденцияда чугаалаан. Үптеп-топаарда олар «дээди ламалар хүрээхиидин, хүрээ школазын, даштыкы чурттарның толээ черлерин безин өрөөзөвес чорду» деп, автор бижээн.

«Эң улуг оорлар дээди албан черлериндe» деп чүвени чалча шеригнин үптелге кылып турар кудуку дужаалдыглары билир» деп, журнал демдеглээн.

Садыглажылганы хөгжүдер

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Барыын талакы күрүнелериниң будүрүлге черлери Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле экономика харылзааларын хөгжүдерин улам идепкейлиг негеп турар.

Ындыг хөөннер АКШ-тың будүрүлге каттыжыышкыннарының төлээлекчилерин болгаш экономика алырының тускай эртемниглерин каттыштырып турар салдарлыг америк «Экономиктиг хөгжүлде комитеди» организацияның мындаа чаа парлап үндүрген илеткелинде илереттинген. Ол илеткелди белеткээринге ГФР-нин, Англиянын, Францияның, Швециянын болгаш Японияның улуг-улуг будүрүлге черлериниң төлээлекчилери база киришкен. Ол чорук Совет Эвилели-биле болгаш социализм чурттары-биле садыг харылзаазын калбартырынга чаа-чаа базымнарны кылырынче барыын чүктүң чурттарын кыйгырган. Садыг политиказын ынчалдыр өскертири делегей байдалын ниитизи-биле экижидеринге дыка дузалаар деп, ол илеткелди тургусканнар айыткан.

Илеткелде, ылангыя, «АКШ-тың улуг-улуг будүрүлге черлери социалистиг чурттарже садыглаары-биле чорудар бараанларга хамаарышкан бүгү кызыгаарлаашкыннарны дужүрерин негеп турар» деп айыткан.

ЧЕДИИШКИН ЧОК ОРАЛДАЖЫЫШКЫН

САНТЬЯГО. (СЭТА). Америк «Кеннекот коппер корпорейшн» каттыжыышкын делегей рыногунга Чилиниң чезин садарын хоруур хемчег алыр сагыштыын чарлаан. Чилиниң социалистиг партиязының ТК-зының чиңгине секретары Карлос Альтамирано ону шыңгыы шүүмүүлээн. Хөй-хөй чылдар дургузунда Чилиниң чезин мөлчүп турган байып келген ол монополия Чилиге боттарының экономиктиг болгаш политиктиг салдарын оскунгаш, ону катап эгидип алыр дээш чедиишкин чок ораддажып турар даштыкы чурттарның капиталистеринге оорганының турар деп, Альтамиранонуң парлалга үндүрген медеглелинде демдеглээн.

Арагалаашкынга удур демисел — бүгү-ниитиниң херээ

АЖЫЛДЫ УЛАМ КҮШТЕЛДИРЕР

«Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын амыдыралга боттандырар соруулга-биле районнуң партия, профвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары чамдык боттуг хемчегларни ап чоруткан. Арагалаашкынга болгаш корум-чурум үрекчилеринге удур районнуң иштинге кылып чорудар ажылдар талазы-биле тускай хемчеглерни ажылдап ыалган.

Районнуң колхозтарынга, албан организация, бүдүрүлге черлериниң коллективтеринге, (45 кезек черге) РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын таныштырган. Аңаа 2500 ажыг кижи киришкен.

Суд, прокуратура болгаш милиция органнарының ажылдакчылары ол Чарлыкты амыдыралга хажык чокка күүседир дээш боттарының ажылының стилин, арга-хевирлерин эде көрүп, ажыл кылырындан ойталаар, маңгысталчак амыдыралдыларга, оорларга, аракачыларга болгаш өске-даа хоойлу-дүрүм үрекчилеринге удур шыңгыы демиселди чорударын улам күштелдирген. Чарлык үнген соонда, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээн дээш элээн хөй кижиге административтиг хемчегни хүлээткен. Ылаңгыя хамаатылар Дадарык Белек-оол, Саая Хүрең, Доңгак Каң-оол, Бора-оол Очур олар ажыл шагын ийи удаа үзүп, арага-дарыже хандыр турганындан тускай хемчеглерни алганнар. Ол ышкаш хөй-ниитиниң ажылынга киришпес, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, үргүлчү арагалаар Иргит Домур-оол, Салчак Санаа, Сүрүңмаа Анай-оол, Иргит Дандар-оол дээн ышкаш кижилерни көдээ Советтиң болгаш районнуң иштики херектер органының учёдунда киргеш, олар-биле кижизидилге ажылын чорудуп турар.

Транспорт ажылдакчыларынга хамаарышкан түүлдер Чарлыкта база бар. Ында эзиртир арагалап алгаш, авария кылыр, күрүнеге когарал чедирер чолаачылар-биле демиселди күштелдирерин айыткан. Эзиртир арага ижип алгаш, күрүнениң машина-техниказын камнавас, күш-ажылдың сагылга-чурумуй сагывас, төлеп чок чолаачылар Доңгак Мөңге, Маадыр-оол Доңгак, Күлчекей Маскавай оларның машина башкарар эргезин казаан. Ол ышкаш мал ажылынга ээ-харыысалгазын оскунуп, арагалаар чорукче хандыкшып турганындан ниитиниң малынга хөй дудагдал-чидириглиг кылган Хертек Семис-оол, Бора-оол Очур, Биче-оол Калдар оларга районнуң иштики херектер органы шыңгыы хемчегни хүлээткен.

Мугур-Аксы суурда агитквартираларның даргалары Кара-Сал Аалчык, Кара Иргит «Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер дугайында» Чарлыкты чонга таныштырар, бо талазы-биле тускай хемчеглерни ап чорудар соруулга-биле боттарының агитквартираларынга хуралдарны эрттиргилээн. Аңаа Чарлыкты чугаалажып, чурттакчыларның санал-оналын дыңнап, хөй-ниитиниң корум-чурумун сагывас, арага-дарыже хандыыр чамдык кижилерни эде кижизидип алыр талазы-биле чугула хемчеглерни ап чорударын дугуржуп чугаалашканнар.

СЭКП-ниң Мөңгүн-Тайга райкому районнуң ажыл-ишчилериниң ортузунга политмассалыг болгаш кижизидилге ажылын бедик деннелге тургузар дээш чугула ажылдарны, хемчеглерни чорудуп келген болгаш чорудуп-даа турар. Хөй-хөй лекторлар, агитаторлар, политинформаторлар хову турлагларынга, фермаларга, малчын бригадаларга, чурттакчылыг черлерге «Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын таныштырган. Бо ажыл ам-даа үргүлчүлевишаан.

Чоокта чаа Каргы Көдээ Соведи Мугур-Аксы суурнуң чурттакчыларының болгаш «Малчын» колхозтуң ажыл-ишчилериниң «Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур демиселди күштелдирер дугайында» РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын канчаар боттандырып турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Бо талазы-биле илеткелди райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң начальниги, милицияның майору О. С. Намчал кылган. Хуралга санал берген эштер Чарлыкты күүседир дээш үүнү кылырыл, кандыг ажылдарны чорударыл дээрзин база корум-чурум үрээшкиннеринге удур ажылды күштелдирерин боттарының саналдарынга илереткеннер.

Партияның XXIV съездизинге СЭКП Төп Комитединиң Отчёт илеткелинде:—Совет кижиниң чаа хевири, ооң коммунистиг моралы болгаш мировоззрениези эргиниң артыышкыны-биле доктаамал болгаш чаныш-сыныш чок демиселге бадыткаттынып турар. Хууда ажыын бодаар, хөөли алыр, ажыл кылбас, мегечя, хопчу, арагалаар чорук дээш өске-даа ол ышкаш эргиниң артыышкыннары-биле шиитпирлиг демисел чокка коммунистиг моральдың типилелгезин хандырып шыдавас бис. Кижилериң медерелинде болгаш үүлгедиглеринде эргиниң артыышкыннары деп адап турарывыс түүлдер-биле демисел—партияның, бистиң ниитилелдиң бүгү медерелдиг мурнакчы күштериниң доктаамал кичээнгейин негеп турар херек ол болур—деп, айыткан.

Партияның чорудуп турар идеологтуг ажылында чугула черни күш-ажылды чаа, коммунистиг өзү-биле көөрүнге совет кижилерни кижизидери эолеп турар. Бо соруулганы амыдыралга боттандырып күүседир база ССРЭ-ниң тургустуганының 50 чылын төлептиг уткуур дээш политмассалыг болгаш кижизидилге ажылдарын районнуң партия организациялары моон соңгаар-даа улам күштелдирер аңаар.

Д. КУУЛАР.
СЭКП-ниң Мөңгүн-Тайга райкомунуң инструктору.

Таварылга

Кыш удавас дүжер. Ооң баштайгы демдектери Хандагайтыдан шоолуг-ла ырак эвес тайгалар баштарында ак харның чаапканы, күскү дөнаттың эгелеп турары болур. Ынчалза-даа дээр аяс болганындан чылыг хүнер хүнеп турган.

Уруглар садының эмчизи М. Ховалыг ажылдан хүнээш, кежээликтей апарганда бажыңына чедип келген. Чем белеткээр дээш көөрге, белен суг чок болган. Кончуг дүрген үне халааш, ырак эвесте кудуктан суглап эккелген. Оозун чавыс саңдай кырынга сала тыртып кааш, от салып орда бичин дүңмазы алгырган:

— Угбай, угбай! Бо кочалда чүү чүвел?

Демгизи төптап көргеш:— Балык-ла-дыр — деп, кайгап харылаан.

Ук балыкты туткаш, суглуг улуг шилче салып киириптивис. Чакпаларын чаткаш, бирде орү алзы, бирде куду алзы чоргаар бадып каап, салдап турарын сонуургадывыс.

К. МОНГУШ.
Чөөн-Хемчик район.

МАЛ АЖЫЛЫНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИНИҢ КӨРГҮЗҮҮ

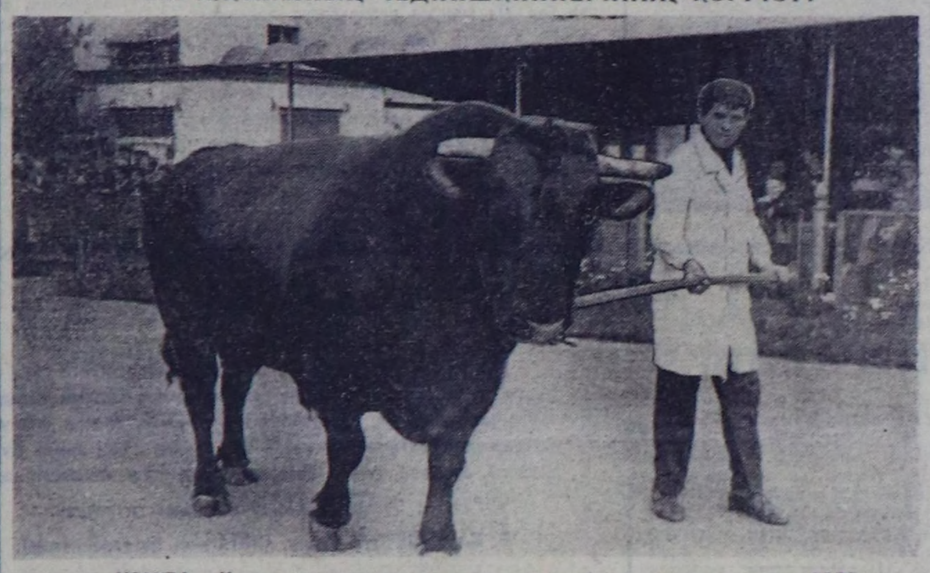

МОСКВА. Чурттуң мурнакчы малчын ажыл-агыйлары чедиишкиннерин ССРЭ-ниң УАЧД-зинде көргүзүп турар. Ында «Мал ажылы» делгиирниң көргүзүг шөлчүгежинге келгеннер колхоз, совхозтардан аппарган уисаалыг эң эки малдарны көрүп алыр.

ЧУРУКТА: Куйбышев областың уксаалыг мал азыраар «Канаш» ажыл-агыйының малчыны В. Никитинниң 1036 килограмм деңзилиг буганы көргүзүп турары.

Н. КУЛЕШОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

1973 чылдың солуннарынга болгаш журналдарынга чагыдылга чоруп тур

„ШЫН“ солунну чагыдып алырынче далажыңар!

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ: *чылда — 6 рубль, алды айда — 3 рубль.*

Өг-бүле бүрүзүнге

1973 чылдың солуннар, журналдарын өг-бүле бүрүзү чагыткан турзун дээш Барыын-Хемчик районда парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары 200 ажыг кижи үлетпүр бүдүрүлге, албан организация черлеринде номчунчу бүрүзүнге чедип, баштайгы квитанцияларны Союзпечать агентилелинге аппарып дужааганнар. Ылаңгыя сентябрьның баштайгы хүннеринде чүгле Кызыл-Мажалык суурнуң чурттакчылары безин 500 ажыг экземпляр солуннар, журналдарны чагытканнар.

Амгы парлалга чагыдылгазының үезинде бо райондан бир демдеглексенчиг чүве номчукчуларның чагыдылганы колдуунда-ла чыл хуусаалыг бижиттирип ап турары болур. Районнуң газ ажыл-агый чериниң коллектив кежигүннериниң кижи бүрүзү янзы-бүрү 3 чагыдылганы кылган. Ында парлалганың хөй-ниити тарадынчызы Нина Бакулина Союзпечать агентилелинге 90 экземплярның квитанциязын дужааган. Парлалга чагыдылгазы районнуң мал эмнелгезиниң коллективинде, Күрүне банкызының, поликлиника коллективтеринде база организастыг эгелээн.

Кызыл-Мажалык суурнуң болгаш Ак-Довурак хоорайының чурттакчылары «Крестьянка», «Работница», «Семья и школа» журналдардан аңгыда, «Ветеринария», «Акушерство и гинекология», «Медицинская сестра», «Горное дело», «Строитель» дээш өске-даа ажыл-мергежилиниң аайы-биле янзы-бүрү журналдарны чагытканнар.

Парлалга чагыдылгазын чогуур үезинде бедик деңнелдиг эрттирер талазы-биле хуралдар Ак-Довурак хоорайга болгаш Кызыл-Мажалык суурга болган. Ылаңгыя суурда херээженнер чавылели район төвүнүң бүгү херээженнерин чыылдырып, 1973 чылдың солуннар, журналдарын өг-бүле бүрүзү чагыдып алган турарының дугайын чугаалашкан.

С. ТАС-ООЛ.

ЧАГААЛАРДАН ОДУРУГЛАР

Чөөн-Хемчик районунуң Бажын-Алаак ортумак школазының 9-10 класстарының өөренникчилери «Искра» колхозтуң картофелин казарынга шеф дузаламчызын көргүзүп турар. Олар ниитили-биле 7 гектар чернин картофелин каскаш, складка урган.

Колхоз баштаар чери өөренникчилерге өөрүп четтиргенин илереткен.

С. ТАСПАЙ.

* * *

Өвүр районнуң Чаа-Суурда холушкак бараанар садының садыгжызы Монгуш Чодур-оолович Очур-оол өг-бүлези-биле кады садыглап турар.

Садыгжылар бараанны айда 16—20 мың рубльге садып саарар планын ажыр күүседип турган, эрткен сес айларның планын 110 хуу күүсеткен. Чоннуң чугула барааннарга чагыгларын садыгжылар күүседир чанчылдыг. Магазин арыг-силиг болгаш делгелелерде барааннарның өртээн көргүзүп, көрүштүг кылдыр делгээн.

Н. ДАМДЫН.

* * *

Каш чыл мурнунда эвээш бажыннарлыг турган Баян-Тала суур Чөөн-Хемчикте көрүштүг суур болу берген. Ында сес чыл школазы, эмнелге, магазин, 350 олуттуг чаа Культура бажыны, уруглар албан черлерлиг, ногаанчыттынган суур апарган.

«Октябрь 30 чылы» колхозтуң Ак-Шатта хову бригадазында улуг складты туткан, электрижиткен. Кудумчуларда ногаан ыышты тарып өлүткен. Чоннуң культуралыг дыштанылгаларынга стадион болгаш сад ажылдап турар.

О. САЙЫН.

* * *

Ооржак Бөрбак-оолович Сүүр-оол — Чөөн-Хемчик районнуң Хорум-Даг суурунуң хоочун чурттакчызы. Ол болунуң суурун ногаанчыдар херекте бүгү күжүн салып келген. Ооржактың садчы болур баштайгы базымы бичин шөлден эгелээн. Садтың хемчээли ам каш катап өскен болгаш суурнуң Ленин кудумчузунуң бажында каас-чараш кылдыр өзүп көвүдээн.

Садчының олурганы шелде шиви, дыт, чадан үүнүп болгаш кат-чимистиг үнүштер: чодураа, долаана, кат үнүштери кайгамчык чаагай үнген. Ону суурнуң чурттакчылары «Сад өстүрүкчүзү, эки-турачы арга-арыг инспектору» деп чугаалажырлар.

Ооржак суур ногаанчылыгазының болгаш арга-арыг үрекчилери-биле демиселге коску карак, дыннангыр кулак болуп, чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

О. ДҮДЕРААА.

ИЙИГИ ХҮНДЕ

Футбол талазы-биле республиканың бирги чери дээш маргылдааның ийити хүвүнде демисел улам чидиглентен.

Оолдардан «Динамо» биле «Луч» командаларының футболистери ужурашкан. Бо оюнга аныяк динамочулар 4:0 санга удуп алган. Эрткен чылгы республика чемпиону Туранның оолдары чедиишкиннинг ойнап турарлар. Олар Кызылдың «Спартак» командазын 4:1 санга уткан. «Урожай» командазының спортчулары дараазында оюнга хаңым кылдыр ойнаар болза бирги черни ап болурлар.

Эр улустан «Урожай» (Туран) биле «Луч» командалары ойнаан. Кызылдың баткылар командазының футболистери удурланыкчызын 4:0 санга уткан. Динамочулар «Асбест» командазы-биле ойнаар дээрге көрүүчүлер оңза сонуургап турган. Херек кырында ыыдыг эвес болган. Аныяк хоорайның футболистери удурланыкчызынга шиитпирлиг харыыны берип шыдаваанындан 6:1 санга уттурган.

В. ХОПРОВ,
маргылдааның секретары.

АРТЫК КҮШТҮГ

ТБИЛИСИ. (СЭТА). Тбилисиниң динамочулары УЭФА-ның кубогу дээш бирги маргылдаага «Твенте» (Голландия) клубтуң футболистерин 3:2 санга тиилээннер. Шөлдүп эолериниң хаалгазынче ийи бөмбүктү аалчыларның кол халдакчы ойнакчызы дыка узун сынныг болгаш дешдии чүүрүк Ериг кизи тепьялээн. «Твентениң» футболистери ол ужуражыышкынга бөмбүктү эң баштай (оюн эгелээн соонда беш-ле минута эрткенде) кизи тевер аргалыг болганнар. Динамочулардан Г. Нодия (ийи удаа) болгаш Капиаци олар кизи тепкеннер.

телевидение

СЕНТЯБРЬ 15-ТЕ

МОСКВАДАН

15.00— Дамчыдылгалар программазы. 15.05— Медэолер. 15.10— Өңнүг телекөргүзүг. «Дириг амытаннар ораныында». 16.10— «Советский спорт» солунчуң шаналы дээш хоккейге делегей турнири. (ЦСКА — «Торпедо» (Горький). ЦСКА-ның спорт Ордуэунган дамчыдылга. (Бижидилге). 16.50— «Ильф биле Петров трамвайга чораан». Телефильм.

КЫЗЫЛДАН

18.00— Телемедэолер. 18.20—18.30— Арга-арыг ажылдакчызының хүнүнге тураскаатканы дамчыдылга. 19.05— Чарлаллар, реклама.

МОСКВАДАН

19.10— М. Сторожева — «Суур кыдында бажың». Вологданың Күрүнениң шин театрының шинзи. 21.10— Өңнүг телевидение. «Артлото». 22.15— «Поэзия» Н. Ушаковтуң шүлүктери. 22.30— «Ye» Информастыг программа. 23.00—00.50— Өңнүг телекөргүзүг. «Чаа эрикче». Уранчечен фильм.

агаар

Кызылдың агар станциязының медээзин ёзутаар алырга, богун республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5-10 метр чедер.

Агаарның температуразы даглыг черлерге 5—10, өскелеринге 10—15, Кызылга 12—14 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларга

СЕНТЯБРЬ 15-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Оттуг коркалар» 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хостуг чаяаттынган» 10, «Олеся» 15, «Дүлгүүр» 16.50, 18.35, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Бешки «Б»-ден келген оол» 10.30, 15, «Прокурорнуң оглу» (1-ги, 2-ги өзектери) 17, 20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Өлүм чок Кащей» 10, «Төрөөн чурттан ыракка» 12, 14, «Ийилдирги ынактар» 16.50, 18.50, 20.50 шактарда.

ХУРАЛ СООНДА БОДАЛДАР

КЫШКА БЕЛЕН ЭВЕС

Тайга бажында хар чаап, кыш эрте дүжерин медээлеп турар. А Тес-Хемниң культура албан черлерипин удуртукчулары келир кышче сезиглел-биле көрүп турар. Чүге дээрге олар кышка белеткенин шылаваан. Ооң фактыларын чоокта чаа районга болган культура ажылдакчыларының хуралынга илеткелдаа, саналдар-даа, хүн бүрүнүң амыдыралы-даа бадыткаан. Чеди культура одааның кайызын белен деп болурул? «Чодураа» колхозтуун бе? Септелгениң кол-кол ажылдарын мында кылып алган, а одаар үүл чок. Ындыг байдал О. Шынаада, Ү. Шынаада, Шуурмакта... Кысказы-биле чугаалаарга, барык-ла шупту-зуунда. «Ак-Эрик» клубунуң чанында 80 шаа кубометр терек токпак бар. Берт-Дагда — 25. Кол-ла чылдагаан — ей-шаанда сагыш салбааны. Тайгада белеткээн ыяш-даа, ону садып алыр хөреңги-даа бар. Сөөртүлгени эртежик чорутпааныдан күскү сезонунуң ажылдар-биле капсырлашкаш, ажыл туруп алган. Чамдык клубтарның септелгези бүдүк чогундан доозулбастаан: Ак-Эрикте, Берт-Дагда... септелгеде карак ажыттаан, кандыг-даа эстетиктиг аян чок кылган үүлдер хөй. Ханаларда кадагларны-даа тура тыртпаан, ойбак эжиктерни хевээр бүдүп каан. А берт-дагжылар ажыл-агыйжы эвези-биле шылгараан. Печканы бузуп каан, ол кылдынмаанда-ла ханада шуугай панельдерни бүдүп каапкан! Эргезинде турар культура одагларын кышка белеткээрин көдээ Советтер кошкак удуртканын хуралга демдеглээни-ле чөптүг. Партийжи-массалыг ажылдар чорудар төптер мындыг турда, чер-черде партия организациялары эштежип орары кайгамчык.

КӨРҮЛДЕГЕ КИРЖИР БЕ?

Көдээ коллективтер аразынга көрүлдениң ийиги чадазы эгелээринге чедир саныг хонуктар арткан. Ындыг болганда тус-тус коллективтер район төвүнге маргылдаа чорударынга белеткенген, хайым-на турлар боор аа? Харалааның, ындыг эвес. Демги адаанывыс хуралга «ынча киржикчилиг, ындыг репертуарлыг концертти белеткеп тур бис» дээр культура клубтар чанында агиткультбригадалар шимчевээн. Клубтар чаразында социалистиг чаруышты культура килдизи (эргелекчизи К. Куулар) организаставаан. Райкүүскомнуң культура килдизиниң, Культура бажыңының ажылдакчылары чер-черге практиктиг дузаны ховар чедирип турар деп, хомудалдар моон соңгаар болбас кылдыр ажылдаар херек. Лекция, беседалар, диспуттар эвээш болуп турар. Найырал темазынга, юридиктиг айтырыгларга, айтырыг-харыы кежээлери дээн ышкаш эки эгелээшкиннер көдээ клубтарже тарап, нептеревейн, ара өшкени хомуданчыг. Шеригпатриоттуг кижизидилгени чорудары уттундуруп турар. Арагалаашкынга удур демиселче культура албан черлери ханылаар ужурлуг. Кадрларның ажылга харыысалгазын бедидери чугула. Хуралга үнген мындыг янзылыг шугүмүүлелдиг саналдардан тодаргай түңнелдерни үндүрүп, ажылды экижидер үе келген.

КЕЖЭЭНИҢ-НЕ КИНО

Районнуң кино четкизи сес айның көрүкчүлер хаара тудар болгаш акша чыылдазының планнарын чүс чээрби ажыг хуу күүсеткен. Ол эки-дир. Ынчалза-даа четпестерни эскербес арга чок. Ү. Шынаа, О. Шынаа салбырларында турум кинолар үстүнде айыткан улуг-хууларга чөгенчиг үлүүн киирген азы планнарының чартыындан эвээш кезиин күүседип алган. Кол чылдагааны — чангыс. Ынаар кинолары ховар чедирип турар. Маңаа немей ында киномеханиктернин ажылынга кызымак эвезин айтып болур. Ынчалза-даа бо таварылгала ол кол үүл эвес. Ү. Шынааны көрээл. Июль айдан бээр аңаа кино болбаан. Механиктин кино соөртүп алыр аргазы чок, район төвүнден алдан шаа километр ырак чер, салбырда хостуг машина чок. А кинофикациянын машиналарының бирээзи үрелик, өскези мырынай тоймагдаттынганындан кино чедирип бербээн. Почта машиназы чедирип бээр дээн чугаа, аазаашкын бооп арткан. О. Шынаада чаа клуб бар-даа болза, турум кинозу чок. Көдээ клубтарга кежээнин-не чангыс кино болгулаар. Ол чорук көрүкчү бүрүзүнге таарымчалыг эвес. Ажыл шагы таарышпас боор. А шалыңны киномеханик чеди шактыг ажыл хүнү дээш ап турар болгай. Көжер кино бо чайын каш-ла санныг үнүүшкүн кылган. Ол дээрге янзы-бүрү сезоннуг ажылдарда көдээ ишчилериниң хомудалдарынга харыы болбааны ол-дур. Кинону чарлап, тайылбырлаар, билеттерни чедирип садар дээн ышкаш ажылдар ховар. Социалистиг чаруш база-ла өзү барымдаалаан.

НОМЧУКЧУЛАР ЭВЭЭШ

Самагалдайда район библиотеказының ажылында чамдык эки үүлдер хөй деп илеткелде демдеглээн. Номнар делгелелерин кылган, конференциялар-даа эрткилээн. Ном фондузу немежин турар. Ынчалза-даа бодунуң база бир хүлээлгези — көдээ библиотекаларга дузалаарын ооң ажылдакчылары кошкак күүседип келген. Бир эвес эки дузалашкан болза, чамдык четпестер эттинген турар ийик. Артында-ла библиотекарлар барык шуптузу тускай эртемниглер болганда, ажылды негелдеге таарыштыр тургузуп болур. Оларның дөрт хүлээлгези-даа ындыг. Чамдык библиотекарлар чүгле номну келген кижээ бижип берип каарынга өйлешкен. Чаа номнарны пропагандалаары, номчукчулар-биле ажылдаары хажыызында калган. Номчулга конференциялары көнчүг ховар. Бо бүгүнү кылбаска, номчукчулар саны көвүдевези чугаажок. Чижээ, совхозтуң библиотекаларындан 869 кижи номнар бижидип, ону номчуп турарлар. А «Тес-Хемде» ийи мың ажыг чурттакчы чон бар. Ном фондузу эвээш эвес — 14 мың ажыг. Ынчангаш номчукчулар дээш ажылдаар апаар.

ҮСТҮНДЕН ХАРАГАЛЗААР ХЕРЕК

Хуралга республика организацияларындан элээн хөй негелдер болган. Кинопрокат эвээш кино чорудуп турар деп киномеханик эш Кырлыг-Кара шүгүмүүлээн. Август айда чүгле 9 фильм келген. «Чорудуп көрүнер» деп дилээрге, «ам чеде бээр» дээр—ооз сураг. Библиотекаларга эрги номнар чорудуп турар. Райондан барып чеде бергеш, шилип алыр дээрге, «ынчанган херек чок» дээш чөпшээревес деп, Чыргаланды көдээ Совединиң күүскомунуң даргазы Т. Төгүсоол чугаалады. Культура министерствозу кадрлар-биле дуалаарын «Тес-Хем» совхозтуң партком секретары Э. Чоо дилээн. Ол ышкаш совхоз төвүнде чаа Культура Бажыңының тудуун дүргедилир талазы-биле хемчеглерни алыр болза эки. Мындыг негелде-дилеглерни хамаарышкан черлер өөренип көөру күзеңчиг.

Тес-Хем районда культура ажылынын байдалынын дугайында айтырыгны партия обкомунуң бюрозунга май айда чугаалашкан. Аңаа хамаарыштыр райком бюрозу июньда тускай докталды хүлээн алган. Ажылды эде тургузарыбиле бир ай хуусааны культура килдизинге берген турган. Ынчалза-даа ажыл сегивейи турарын культура ажылдакчыларының хуралы көргүскен. Ам бо хуралдың шиитпирлерин амыдыралга ыяап-ла боттандырар херек.

А. ДЕМБРЕЛЬ,
«Шынның корр.

ЧАРЛАЛ

Тыванын «Зооветснаб» республика каттыжыышкыны бүгү складтарын 1972 чылдың октябрь 1-ден 20-ге чедир санаашкынга хазрын дыннадып тур.

* * *

Тыванын «Зооветснаб» республика каттыжыышкынынга контролёр-фармацевтиге ажылдаар мал эмчизин болгаш ГАЗ-53 машинага ажылдаар чолаачыны чалап турар.

ТЫВАНЫҢ «ЗООВЕТСНАБ» РЕСПУБЛИКА КАТТЫЖЫЫШКЫНЫ.

Улуг-Хем районуң «Найырал» совхозунуң хоочун хойжузу, көдээ Совет депуталы

Ховалыг Чыргалович
СУКТЕРНИҢ

элекке мочээни-биле холбаштыр совхозтуң дирекциязы, парткому, ажылчыннар комитеди болгаш көдээ Совет күүскому ооң өг-бүлезинге болгаш төрелдерине ханы кажыдалын илергейлеп тур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орулакчыларының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизинин 37-13, культура килдизинин 23-54, көдээ ажылагый килдизинин 21-47 үлетпүр килдизинин 22-64, чагаа килдизинин 41-27, информация база совет тургузуг килдизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чанында Тыванын ном үндүрер чериниң республика типографиязы (Кызыл, Шетинкин-Кравченко

ТС—01017.